

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Unga möter unga

En utvärdering

Socionomprogrammet

C-uppsats HT 2008

Författare: Charlotte Arnoldsson och Lirika Shaqiri

Handledare: Viveka Enander och Daniel Uhnoo

TACK!

Vi vill först och främst tacka våra handledare Viveka Enander och Daniel Uhnö för bra vägledning och support. Vi vill även tacka Bo Helsing på Ungdomsmottagningen centrum för råd och idéer. Ytterligare ett tack går till ledarna för Unga möter unga som avsatte tid för oss att dela ut enkäterna. Slutligen vill vi tacka ungdomarna som fyllde i vår enkät, utan dem hade vi inte kunnat genomföra vår utvärderingsstudie.

ABSTRACT

English title: Evaluation of a Swedish project called “Young adults meets young adults”

Swedish title: Unga möter unga- en utvärdering

Authors: Charlotte Arnoldsson och Lirika Shaqiri

Keywords: peer to peer education, sexuality, young adults, gender, class, sexual education in school

Nyckelord: lika lär likar, sexualitet, ungdom, genus, klass, sex och samlevnadsundervisning i skolan

Unga möter unga is an activity that concentrates on sexuality, coexistence and relations. The project was founded by “Ungdomsmottagningen centrum”. Ungdomsmottagningen centrum collaborates with the University of Gothenburg in implementation. When us students of socialwork programs have our practical vocational training place during term six we get the possibility to choose to participate on this activity aside of our other practical training. The requirement for participating is to be under the age of 25 so that the activity can live up to its aim; young people teaching other young people. A method also called “peer to peer education”.

The studys aim is an evaluation on the activity “Unga möter unga”. Unga möter unga is a new method in teaching sexuality, coexistence and relations. We think that it’s important for the students, as well as for the founders of this project, to see if this is a good way of teaching and working with young adults. We made a poll by asking the students that participated on “Unga möter unga” this term. They got a questionnaire at the end of the lesson. We got 100 questionnaires answered by the students, both from practical programs and theoretical programs. Our aim is also to see if there are any differences in what the students think of “Unga möter unga” based on gender or class.

The main result in this evaluation shows that the majority of the students participating at”Unga möter unga” was satisfied with the lesson. There weren’t any bigger differences in answers neither between girls and boys nor between practical and theoretical programs. Almost all students were also satisfied that the “teachers” of the project was young and also that they didn’t work at school. The report further also shows that the majortiy of the asked was satisfied with the subjects that was presented by the leaders of “Unga möter unga”. This evaluation shows that it’s hard to see the effects of ”Unga möter unga” by asking the students on such short notice but we still concluded that many of the students had answered that it had a good effect on their view of sexuality, coexistence and relations.

We hope that this study can be of benefit for the founders of “Unga möter unga”, the students participating and also the students at the University of Gothenburg that decides to join the activity.

INNEHÅLLFÖRTECKNING:

1 INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND	1
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
1.3 OLIKA GRUPPERS RELATION TILL UTVÄRDERINGEN	2
2 TIDIGARE FORSKNING	3
2.1 UNGDOMAR OCH SEXUALITET	3
2.2 UNGA MÄN OCH SEXUALITET	6
2.3 UNGA KVINNOR OCH SEXUALITET	6
2.4 SEX- OCH SAMLEVNADSUNDERVISNING	7
3 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	11
3.1 SAMHÄLLSFÖRÄNDRINGAR OCH SEXUELLT BETEENDE	11
3.2 PASSIONERAT KÄR- FARLIG FÖR SAMHÄLLET	11
3.3 PEER EDUCATION	12
3.4 GENUSBEGREPPET	13
3.5 KLASSBEGREPPET	13
3.6 KÄRLEKSIDEOLOGIN	14
4 METOD	16
4.1 VAL AV INSAMLINGSMETOD	16
4.2 URVAL	16
4.3 LITTERATURSÖKNING	17
4.4 GENOMFÖRANDE	17
4.5 DIREKTOBSERVATIONER SOM METOD	18
4.6 ANALYS VID DIREKTOBSERVATIONER	18
4.7 ENKÄTER SOM METOD	19
4.8 GENERALISERBARHET	20
4.9 ETIK	20
4.10 VALIDITET OCH RELIABILITET	21
4.11 BORTFALL	22
4.12 FÖRFÖRSTÅELSE	23
4.13 ANALYSMETOD	23
4.14 UTVÄRDERINGSMODELL	24
5 RESULTAT	25
5.1 STAPELDIAGRAM	25
5.2 KORSTABELLER	33
5.3 OBSERVATION (DEN 4 NOVEMBER KL 13:00-14:30)	40
6 ANALYS	43
6.1 SEX&SÄNT- ETT KÄNSLIGT ÄMNE?	43
6.2 VEM SKA LÄRA UT SEXUALKUNSKAP?	47
6.3 ÄMNEA SOM TOGS UPP	51
6.3.1 Sex	51
6.3.2 Kärlek	52
6.3.3 Relationer	52
6.3.4 Kondomanvändning	53
6.3.5 Ämnen som saknades	54

6.4 EFFEKTEN AV UNGA MÖTER UNGA.....	57
7 SLUTDISKUSSION.....	60
7.1 HUVUDRESULTAT.....	60
7.2 FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	62
8 REFERENSER:.....	64
8.1 BÖCKER:	64
8.2 UPPSATSER	65
8.3 INTERNET	65
BILAGA 1	66

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Forsberg (2000) resonerar om vikten att genom forskning ta fram ytterligare kunskap om området ungdom och sexualitet. Som argument för detta tar hon bland annat upp fakta som:

- Förekomsten av sexuellt överförbara sjukdomar har ökat. Den kraftigaste ökningen noteras i ungdomsgrupperna (Forsberg 2000).
- Antalet tonårsaborter sjönk stadigt under första delen av 1990-talet. Efter 1995 har dock aborter i åldern 15-19 år ökat igen (Forsberg 2000).
- Ett harmoniskt och tillfredställande sam- och sexliv ligger inte bara i den enskilda människans intresse. Konflikter och otillfredsställelse i nära relationer skapar problem som även samhället har intresse av att förebygga. Könssjukdomar, skilsmässor, övergrepp och misshandel är exempel på sådana problem. Skolan arbetar aktivt för att förebygga dessa problem genom att ge eleverna kunskaper om sex- och samlevnad. För att denna undervisning ska uppnå sitt syfte så måste den nå fram till ungdomar på rätt sätt. Därför är det oerhört viktigt att undervisningen bygger på aktuell kunskap om hur ungdomar tänker och agerar när det gäller sexualitet (Forsberg 2000).
- Det är också angeläget att genom vetenskapliga studier balansera den bild av ungdomars sexualitet som sprids i massmedia, som ofta grundar sig på subjektiva uppfattningar eller mindre, vinklade undersökningar som presenteras som allmängiltiga (Forsberg 2000).

När man läser dessa fakta så får man en bild av hur viktigt det faktiskt är med en genomtänkt och adekvat sex- och samlevnadsundervisning till ungdomarna i skolorna (och även de som inte går i skolan), och även om vikten att sprida kunskap till ungdomar om preventivmedel, könssjukdomar och sexualitet, känslor och relationer i allmänhet.

Verksamheten Unga möter unga är en verksamhet som inriktar sig på sex, samlevnad och relationer. Verksamheten baseras på ett samarbete mellan Ungdomsmottagningen Centrum och Göteborgs Universitet. När vi socionomstudenter har vår praktikperiod kan vi också välja att delta i aktiviteten. Man får då tre dagars utbildning och åker sen ut i gymnasieklasser i grupper om tre-sex personer och utbildar eleverna om bland annat sex, relationer och kondomanvändning. Varje termin utbildas nya studenter för uppdraget. Syftet är att de som åker ut i klasserna ska vara ganska nära gymnasieeleverna i ålder för att det ska underlätta en mer öppen diskussion om ämnena som kan vara lite pinsamma att prata om med sina vanliga lärare.

Det finns många tidigare skrivna uppsatser och böcker om sexualundervisningen i skolan och det är genom att läsa dem som man också förstår vikten av att ständigt uppdatera och granska metoder i sexualundervisningen idag. Då informationshämmandet och informationskällorna för ungdomar gällande sexualitet ändras över tid måste också

undervisningen anpassas. Unga möter unga fokuserar mycket på det fria rummet och antar att ungdomarna redan bär med sig information om sexualitet, relationer och kondomanvändning. Därför fokuserar man under lektionen med Unga möter unga snarare på diskussioner om tidigare nämnda ämnen än på att lära ut kunskap om sex.

1.2 Syfte och Frågeställningar

Vårt utvärderingsmål är att göra en uppföljning av verksamheten Unga möter unga. (Eriksson & Karlsson 1998). Enligt Tengvald (red Varg 2003) har intresset för att förbättra välfärdssektorn ökat. Detta har bidragit till att olika vågor av verksamhetsidéer uppkommit, en av dessa kallas evidensbaserad praktik. Man vill undersöka närmare på vilka metoder inom socialt arbete som fungerar, ”what works”. Eftersom att Unga möter unga är en ny metod inom socialt arbete som det inte har forskats mycket kring är en utvärdering ett sätt att ta reda på hur effektiv metoden är. Vi tycker att det är viktigt för alla parter att se, även oss själva, om detta är ett adekvat sätt att arbeta med ungdomar. I vår studie kommer vi att besvara följande frågeställningar:

- Är det viktigt för ungdomar att få information om sex och samlevnad genom skolan?
- Spelar det någon roll att de som föreläser är unga och kommer dessutom utifrån, det vill säga inte arbetar på skolan?
- Hur upplever eleverna lektionen med Unga möter unga, upplägg på lektionen, ämnena som togs upp med mera?
- Vad blir effekten av Unga möter unga?

Syftet är också att jämföra skillnader mellan könen samt mellan praktiskt och teoretiskt program i samtliga ovannämnda frågeställningar.

1.3 Olika gruppers relation till utvärderingen

Det är viktigt att inte bara ta hänsyn till verksamhetens egna utvärderingsmål utan även ta med andra gruppers relation till utvärderingen i beräkningen (Eriksson & Karlsson 1998). De grupper som vi tror kan vara av vikt i utvärderingen av unga möter unga är:

- Lärarna: Då avsätter lektionstid till vår verksamhet så är det självklart att de vill veta att eleverna lär sig någonting. Eftersom att det är lärarna som bokar in Unga möter unga så kan det vara bra att de får bekräftat att det ger någonting.
- Eleverna: Verksamheten finns till för att eleverna skall få ut något av den, om de inte får det så är det helt onödigt att verksamheten existerar.
- Socionomstudenterna: Eftersom att vi avsätter tid från andra praktikplatsen för att lära ut något till eleverna är det viktigt att vi får bekräftat att det vi gör ger resultat.
- Ungdomsmottagningen: De vill veta om projektet fungerar och se hur de ständigt kan utvecklas.
- Kommunen/betalarna: De vill se att det är effektivt och att pengarna som de investerar i Unga möter unga kommer till nytta.

2 TIDIGARE FORSKNING

För att göra kapitlet Tidigare forskning mer överskådligt så har vi valt att dela in det i olika teman. Vi har valt att först beskriva forskningen om ungdomar och sexualitet generellt men eftersom litteraturen som vi har använt oss av oftast beskriver killars *eller* tjejers syn på eller tankar kring sexualitet så har även vi sedan delat upp texten i avsnitten ”Unga män och sexualitet” och ”Unga kvinnor och sexualitet”. Dessvärre blir delen om unga kvinnor och sexualitet relativt mycket större än unga män och sexualitet, men vi hittade mycket mer litteratur om just tjejer och sex så man kan säga att vi speglar den forskning som finns, även om vi skulle vilja skriva lika mycket om killars sexualitet som om tjejers. Det sista stycket behandlar litteratur om sex- och samlevnadsundervisning.

2.1 Ungdomar och sexualitet

Det finns en mängd böcker och rapporter om ungdomar och sexualitet. Ämnen som behandlas är ungdomars erfarenheter av sex men också deras tankar och känslor kring sex, kärlek, relationer med mera. Forsberg (2007) beskriver hur unga människor står i början av ett aktivt sexliv. Hur sexualiteten gestaltar sig beror mycket på hur samhället runt om ungdomarna ser ut och fungerar. De samhällsförändringar som skett de senaste 40 åren innebär bland annat en förlängd ungdomsperiod. Förr fanns en koppling mellan familjebildning och sexualdebut, denna koppling existerar i princip inte längre. Det är dock mycket positivt som har kommit av denna förändring; undersökningar visar att unga människor idag är mer nöjda med sina nära relationer och med sin sexualitet. Studier visar också att unga kvinnor och unga män har mer jämlik sexualitet än förr. Denna aktiva ungdomssexualitet kräver ett nytt sätt att förhålla sig till sexualitetens hälsorisker. De satsningar som behövs har låtit vänta på sig. Detta beror i stor utsträckning på det tabu som fortfarande präglar sexualiteten och de kringliggande frågorna. Vi vill att detta ska vara något privat. Sex upplevs också fortfarande som något pinsamt eller vulgärt. Det förebyggande arbetet är en viktig samhällsangelägenhet. Arbetet för sexuell hälsa behöver nå alla unga i alla årskullar om och om igen. Varje ung människa erövrar sin egen sexualitet och behöver rätt stöd för att inte få allvarliga hälsoproblem. I C-uppsatsen *Det är tuffa tider* beskriver Eknemar m.fl. (2008) att ungdomar ofta är väl medvetna om farorna som uppkommer i samband med sexuellt risktagande. Sexuellt risktagande kan innebära att ha sex utan skydd, sex i kombination med för mycket alkohol eller så kallade one-night-stands. Trots att ungdomarna är medvetna om riskerna så handlar de tvärtom sitt bättre vetande och tänker ofta på riskerna i efterhand (Eknemar m fl 2008).

Vidare skriver Eknemar m fl. (2008) att ungdomar idag slits mellan två ideal; dels den traditionella föreställningen om att sex ska höra ihop med kärlek, och dels den individuella friheten, det vill säga att kunna ha flera sexpartners, one-night-stands med mera. Det senare upplevs inte som något negativt men sex knutet till kärlek förefaller fortfarande vara idealet hos de flesta ungdomar (Eknemar m fl. 2008).

Forsberg (2000) tar i sin bok *Ungdomar och sexualitet* upp ämnen som ungdomars erfarenheter av sex, samlagsdebut, preventivmedel, graviditet och abort och alkohol och sexualitet. Hon behandlar även ämnen som homosexualitet och skillnader i hur ungdomar med svenskt ursprung och ungdomar med rötter i andra delar av världen ser på sin sexualitet (Forsberg 2000). Här är valda delar av de resultat hon redovisar:

- De allra första sexuella erfarenheterna görs ofta i enskildhet och därefter genom ”smeksex” tillsammans med en partner. För en majoritet av ungdomarna är samlagsdebuten ett senare steg. Åldern för samlagsdebuten har sjunkit och ligger på lite över 16 år för tjejer och något senare för killar. En klassrelaterad skillnad kan konstateras vad gäller samlagsdebut. I de yrkesrelaterade gymnasieklasserna är åldern för sexdebuten lägre än i de studieförberedande klasserna (Forsberg 2000). Även Edgardh (1992) kommer fram till liknande resultat i sin bok som bygger på Skolöverstyrelsens enkätundersökning SAM 73-90, genomförd bland drygt 2000 17-åringar runt om i Sverige hösten 1990. Boken är en viktig bas för skolans sex- och samlevnadsundervisning. Den tar upp statistik över hur många ungdomar som har sex, vilken erfarenhet de har av sex och så vidare.
- Flera av varandra oberoende studier tyder på att preventivmedelsanvändningen har ökat under 1990-talet. I studier gjorda år 2000 ligger den på mellan 60 % och 76 % vid första samlaget. Vid det ”senaste samlaget” är användningen något högre, mellan 69 % och 84 %. Ungdomar förefaller vara den grupp som använder preventivmedel mer än andra (Forsberg 2000). Dessa resultat styrks även av Eckemar m fl. (2008) som konstaterar att det är mellan 71-76 % av ungdomarna som använder något preventivmedel vid första samlaget, kondom är vanligast. Centerwall (1996) skriver att internationellt sett är svenska ungdomar väldigt duktiga på att använda skydd.
- Forsberg (2000) konstaterar vidare att inställningen till homosexualitet har blivit mer accepterande de senaste åren. En öppnare inställning kan också skönjas i och med att fler ungdomar idag funderar över sin egen sexualitet. Enligt vissa studier är det också färre personer idag som enbart attraheras av personer av motsatt kön. Trots indikationer på en mer öppen inställning gentemot homosexualitet så finns det fortfarande tydliga skillnader i hälsotillstånd mellan homosexuella och befolkningen som helhet. Det är betydligt vanligare med psykisk ohälsa bland homosexuella män och kvinnor (Forsberg 2000).

Löfgren-Mårtensson, och Månsson (2006) skriver om ungdomars erfarenheter och tankar om pornografi. Boken bygger på en kvalitativ studie i fokusgrupper med ungdomar i åldern 14-20 år och på en genomgång av den svenska och internationella forskningen på området. Syftet är att beskriva vilka kunskaper och erfarenheter ungdomar har om pornografi, hur de navigerar i det pornografiska landskapet som omger dem, samt vilka innebörder och konsekvenser ungdomarna uppfattar att pornografien har för dem själva och för deras syn på kön, kärlek och sexualitet (Löfgren-Mårtensson, och Månsson 2006). Enligt ungdomarna själva så har det skett en förändring i attityderna till pornografikonsumtion. Tidigare

betraktades det som något tabubelagt och skamfyllt, medan det nu ses som något tillåtet och ganska normalt att titta på porr. Det är inget man behöver skämmas över och det hela sker förhållandevis öppet. Författarna poängterar dock att dessa åsikter skiljer sig åt beroende på ålder och kön hos den intervjuade. Det betraktas med större skepsis om en tjej ser på porrfilm än om en kille gör det till exempel (Löfgren-Mårtensson, och Månsson 2006).

Löfgren-Mårtensson, och Månsson (2006) skriver att de med utgångspunkt från intervjuerna kan urskilja tre olika användningsområden för pornografi i ungdomarnas värld. Dessa är:

- Porr som *umgängesform*. Handlar i första hand inte om att bli sexuellt upphetsad, utan snarare om det inbördes samspelet mellan betraktarna. Man observerar varandras reaktioner, vad som anses normalt eller avvikande och så vidare (Löfgren-Mårtensson, och Månsson 2006).
- Porr som *kunskapskälla*. Ungdomarna tycker att de lär sig saker som de inte visste, man får tips till exempel om nya ställningar och om hur man kan tillfredsställa sin partner. Intressant är att många av ungdomarna, trots att de tycker att de lär sig nya saker genom att titta på porr, anser att porrfilm ofta är överdrivet, förvridet eller direkt falskt. Det är vanligare bland tjejer att uppfatta porrfilm som en icke trovärdig kunskapskälla (Löfgren-Mårtensson, och Månsson 2006).
- Porr som *inspiration* för att bli sexuellt upphetsad, antingen ensam eller tillsammans med en partner. Killarna uppger att de blir upphetsade av porr i större utsträckning än tjejerna (Löfgren-Mårtensson, och Månsson 2006).

Blom m fl (2008) beskriver även de liknande resultat när det gäller pornografi; de intervjuade killarna är tydliga med att berätta att pornografi har påverkat dem mycket, även om de samtidigt menade att den inte stämde med verkligheten. Överhuvudtaget verkade porrfilm vara något som användes av de intervjuade ungdomarna som ett redskap för att lära sig om sex (Blom m fl 2008).

Blom m fl (2008) tar också upp skillnader i killar och tjejers sexualitet. Samtidigt som det finns uppfattningar om att en kille ska vilja ta för sig, så finns det normer som hindrar tjejer från att vara lika framfusiga. Alla de intervjuade uppgav att man såg olika på när en tjej var sexuellt aktiv än när en kille var det. I många fall var det fortfarande så att tjejer fick ett "horrykte" eller sågs som slampor om de hade haft många sexuella partners medan killar istället blev kallade "players" eller "pimps" (Blom m fl 2008).

Centerwall (1996) skriver också om onani som den vanligaste sexuella akten idag. Dock är det svårt för många, inte minst ungdomar, att diskutera onani trots att man har funderingar kring det, speciellt under tidig tonår då det oftast börjar. Många har blandade känslor när det gäller onani, det kan vara båda känslor av lust och skam (Centerwall 1996).

2.2 Unga män och sexualitet

Thomas Johansson (2005) skriver om myterna kring den självsäkra manligheten i diskussionen om sexualitet. Johansson (2005) menar att bilden av den osäkra kvinnan och den säkra mannen har ersatts av en mer komplex bild, balansen mellan unga män och kvinnor har börjat att ändras. Unga kvinnor tar idag mer initiativ.

Vidare menar Johansson (2005) att vi idag ser en tydlig sexualisering av kroppen. Både kvinnor och män ses som sexuella objekt och tonvikten läggs främst på kroppsdelar som mage, bröst och rumpa. Ytterligare krav läggs på mannen i formandet av könsidentiteten. Johansson (2005) menar att mannen granskas via kvinnans blick, de ses ofta som potenta och kåta. Denna imaginära bild av mannens sexualitet blir något som många män försöker efterlikna. Dock finns det många delar av den manliga sexualiteten som inte diskuteras lika öppet såsom rädslan för impotens och rädslan för att inte räkna till (Johansson 2005).

Anja Hirdman (2005, red Johansson) menar att sexualiteten ingår i inlärdas attityder som vi får med oss från pornografiska filmer, tidningar och media. Vi lever i en mediakultur där temat sexualitet utgör såväl nyhetsmaterial som underhållning. Det är en viss typ av kvinna som skildras, en tillgänglig och kravlös kvinna. Den mediala bilden ställer även krav på mannen. Många förväntningar läggs på mannen när det gäller sexuell kunskap och kompetens. Män skall kunna sex, de ska alltid vilja ha sex och ta initiativ men de skall inte vara offentliga objekt för sexuella begär (Hirdman 2005).

2.3 Unga kvinnor och sexualitet

I boken *Dilemmas of desire* av Deborah L. Tolman (2002) diskuteras bland annat att många tjejer använder olika ursäkter när de har haft sex med någon de inte har vart i relation med, "det bara hände" är en mycket vanlig sådan. Media har bidragit till att förneka tjejers sexualitet och förstärka killars sexualitet. I många filmer, tidningar med mera hör man att killar som har haft sex "is getting lucky" medan tjejen ses som offret (Tolman 2002).

Sexualitet bland tjejer ses ofta som ett risktagande då tjejer kan bli gravida. Tjejer har svårt att tala om sex med varandra, de är rädda för att avslöja för mycket då de kan bli stämplade som lättfotade eller slampiga, men enligt Tolman (2002) beror det även på att man inte känner sig tillräckligt bekväm med att uttrycka sin sexualitet. Killar har däremot mycket lättare att prata om sex och uttrycka viljan att ha sex framför varandra (Tolman 2002).

Berg (2002) menar att lärare ofta osynliggör tjejernas orgasm under sex- och samlevnadsundervisningen genom att inte nämna den, dock nämns killens orgasm (utlösning) och ses som avslutet på samlaget. Tjejerna kämpar med att hantera balanserandet av epiteten slampa/torris. Tjejerna skall vara lagom sexuellt aktiva och ha ett ansvarsfullt förhållningssätt till sex annars riskerar de negativ ryktesspridning. Fanny Ambjörnsson (2003) talar i sin bok *I en klass för sig* också om en balans som unga tjejer måste upprätthålla. Här är det epiteten hora/okvinnlig som tas upp. Ambjörnsson följde under drygt ett år 30 tjejer mellan 16 och 18 år på två olika gymnasieprogram. Ambjörnsson (2003) skriver att hon sällan hörde orden

hora eller slampa uttalade bland eleverna på den skola hon var på, men orden var mycket verksamma bland eleverna ändå. Benämningen hora var något av det värsta man kunde råka ut för som tjej, och även om ordet inte användes ofta så var föreställningen om och rädslan för att bli kallad hora synnerligen levande bland tjejerna (Ambjörnsson 2003).

Berg studerar också (2002) tjejernas förhållningssätt till pornografi. Berg menar att tjejerna har ett ”lagom” förhållningssätt, det vill säga de får varken blir för upphetsade eller helt äcklade. Det är viktigt för hur de uppfattas, slampa eller torris. Det en tjej gör sexuellt speglar hennes inre, till exempel genom att ligga med flera. Hon ses som en slampa. Medan killar inte stämplas på samma sätt, deras yttre kopplas inte på samma sätt med det inre (Berg 2002).

Berg (2002) skriver också om att tjejer tror att genom att killar blir kära så blir de också mindre egocentriska i sängen. De ser kärlek som något meningsfullt i den sexuella samvaron med killar. Inom kärleks-viets ramar förväntas killarna se tjejernas sexualitet lika viktig som sin egen (Berg 2002).

Historiskt sett har kvinnokroppen setts som något oberäkneligt och syndfullt (Berg 2002). Anorexin är en effekt av synen på hur kvinnans kropp förväntas vara: smal och snygg. Stora och omfångsrika kvinnokroppar utmanar föreställningen om könen som varandras motsatser, det vill säga stora män som tar stor plats och små kvinnor som inte tar stor plats. Kroppen blir en symbol för manlighet respektive kvinnlighet. Vidare ses killars kropp som mer styrd av sexuella begär medan tjejers kropp kopplas med graviditet och menstruation (Berg 2002).

Ann Frisell (1996) skriver att unga tjejer uppger att den vanligaste källan för kunskap om sexualitet, mens och dylikt är föräldrarna. Näst största upplysare var skolsköterska/barnmorska/kurator, och lärare utgjorde den tredje största gruppen. Många pratar också med sina väninnor. Frisell (1996) belyser även ett mångkulturellt perspektiv, och kommer fram till att de flesta tjejer med utländsk bakgrund talar med vänner eller andra utomstående istället för föräldrar (Frisell 1996).

2.4 Sex- och samlevnadsundervisning

Forsberg (2000) skriver att sexualitet och normsystem som reglerar sexuella uttryckssätt är djupt förankrade i människors liv. Attityder och föreställningar som rör sexualitet är seglivade och det innebär att det krävs stora förändringar i ett samhälle och i individen själv innan förhållningssätt till sexualitet förändras. För det upplysningsarbete som bedrivs blir konsekvenserna att det krävs insatser som både är långsiktiga och kommer ungdomarna nära i reflekterande diskussioner, för att ett bra resultat ska kunna uppnås (Forsberg 2000).

Maria Bäckman (2003) menar att i sexualundervisning riktad till ungdomar är betoning på eget ansvar och planering ett förhållandevis nytt inslag. Dagens ungdomar måste lära sig att utöva säker sex, det vill säga de ska känna till hur de skyddar sig mot sjukdomar och oönskade graviditeter (Bäckman 2003). Vidare skriver Bäckman (2003) att i den ideala sex-

och samlevnadsundervisningen så ska ungdomarna även kunna få känslomässig handledning och hjälp att finna sig själva och tillgång till vettiga vuxna i ett mediebrusande, föränderligt och förvirrande samhälle. Ungdomarna ska få kännedom både om sexualitetens potentiellt destruktiva sidor, men också få lära sig att uppskatta dess positiva sidor och att utnyttja det glädjande och stärkande i sin sexualitet. Den metod som används i Bäckmans (2003) bok är öppen och utforskande mot andra och samtidigt reflexiv och inkännande gentemot det egna jaget. Dialogen är användbar i denna typ av undervisning. Eleverna uppmuntras till samtal både med läraren och med varandra. Tanken är att inga ofreflekterade fördomar skall föras vidare utan att först bli uttalade och diskuterade (Bäckman 2003).

Eckemar m fl (2008) skriver att ungdomar efterfrågar mer kunskap om risker och hur man kommunicerar med sin partner. Eckemar m fl (2008) skriver också att behovet av kommunikation är av stor vikt när det gäller sex- och samlevnadsundervisning. Detta kommer tyvärr i skymundan i dagens tekniska värld, där allt ska ske hastigt och opersonligt. Framtidens preventiva arbete borde i ännu högre grad utgå från ungdomarnas samspel och interaktion med varandra (Eckemar m fl 2008).

Frisell (1996) berättar om lektioner i sex- och samlevnads undervisning och utifrån observationer gör hon dessa tolkningar; att flickor är mer relationsorienterade i frågor som ställs och att de ofta frågar frågor om det andra könet. Pojkar ställer mer konkreta frågor om sex och går inte mycket in på ämnen som handlar om det andra könet såsom graviditet etc. När Frisell (1996) frågade eleverna om upplevelserna av sexualundervisningen i skolan framfördes många positiva synpunkter, det flesta var nöjda med den.

I C-uppsatsen *Om sättet att tillhoppa gå* genomför Blom m fl (2008) en granskning av sexualundervisningen i skolan idag utifrån genus och heteronormativets perspektiv. Synen på sexualundervisningen var ganska likvärdig bland ungdomarna. De ansåg att undervisningen var viktig, mycket med tanke framtida förhållanden, så att man vet hur saker och ting funkar och inte ska stå helt rådvill. Överhuvudtaget uttryckte de intervjuade att det var kompisar som var de man ville diskutera med och dessutom var det dem man pratade mest om sex med. Trots att gruppen sade sig vara ganska ointresserade av vad skolan hade att säga i ämnet så kanske det hade mer att göra med på sättet man lade upp undervisningen. Eleverna beskriver att de tycker att de vuxna inte bör ha åsikter om de ungas sexuella handlingar, att det inte är deras ensak (Blom m fl 2008).

Blom m fl (2008) skriver vidare om ungdomars källor till kunskap om sex. För att inhämta information om sex och relationer använder ungdomarna sig av flera källor. Förutom skolan anses media, familj, vänner och pornografi som nödvändiga för informationsinhämtande. I och med tillgången till dessa källor uppstår förväntningar på ungdomarna att de ska kunna allt, i synnerhet om sex, dessa förväntningar beskrivs komma både från dem själva och från andra (Blom m fl 2008).

Eric Centerwall (1996) redogör även han för sexualundervisningen i skolorna. Centerwall (1996) menar att all undervisning i sexualkunskap skall ske i form av en dialog, en ledares

personliga erfarenheter är levande material. Man skall självklart ha ”ordning och reda i klassrummet” men man är också själv en före detta tonåring och man skall visa för eleverna att man har varit i samma situation själv (Centerwall 1996). Vidare talar Centerwall (1996) om att man skall försöka ha öppenhet som metod då det bidrar till öppenhet bland eleverna. Det finns risk att man som ledare problematiserar sexualitet vilket gör att många av ungdomarna inte känner igen sig.

Vissa av eleverna har dubbel kulturell bakgrund som ibland kan vara en tillgång men också en nackdel i hur man tar in informationen, det som sägs i skolan kanske inte överensstämmer med det som dessa elever får höra hemma. Sådant skall man tänka på när man har en klass med många elever som är födda utomlands (Centerwall 1996). Hos alla tonåringar ses vänner ses som en viktig informationskälla och det är med dem som man diskuterar det mesta kring sex- och samlevnad, detta kan man även utnyttja i undervisningen genom att låta ungdomarna diskutera med varandra (Centerwall 1996). Centerwall (1996) tar även upp ett konkret exempel; att göra en lista med anledningar för och emot kondomanvändning. Detta gör att eleverna själva får komma på fördelarna med kondomanvändning (Centerwall 1996).

Det finns flera metodböcker som behandlar sex- och samlevnadsundervisning. Linda Leveau (2004) har skrivit *Vi- en metodbok om samlevnad*, i vilken hon talar om att sex och samlevnad ger utrymme till att reda ut saker och ting för ungdomarna så att de kan koncentrera sig på annat som är viktigt i skolan. En adekvat sex- och samlevnadsundervisning kan alltså indirekt hjälpa eleverna även i andra ämnen. Boken ger också konkreta exempel på olika värderingsövningar som också kan integreras i alla grundämnena. Till exempel ”kondomstaffett” på idrotten eller övningar om sexuellt risktagande på SO-lektionerna (Leveau 2004).

Ofta koncentreras sex- och samlevnadsundervisning till bara sexundervisning. Men samlevnadsdelen är minst lika viktig. I boken *Samtala om samlevnad* av Inger Ohberg (1988) tas konkreta metoder och övningar som kan användas i samlevnadsundervisningen upp. Ohberg (1988) skriver bland annat om rollspelövningar som ska lära eleverna att lyssna på varandra och undvika onödiga konflikter. Hon skriver också om rädsla; när man kommit underfund med hur mycket bättre kontakt man får med människor genom att klart och tydligt uttrycka sina känslor så återstår för de flesta ändå att stort hinder, nämligen rädslan för att göra bort sig eller att bli avvisad. Det är så mycket värre att bli avvisad när man uttrycker egna känslor än om man bara talar om en allmän åsikt. För att få kontakt och fördjupa en relation så måste man våga ta risken att bli avvisad. Ohberg (1988) skriver att man ska tänka på rädslan för att uttrycka sina känslor som på rädslan för att simma innan man kan simma. Precis som när man lär sig simma så får man öva och ta det stegvis. Det första steget är att tänka noga igenom vad man vill ha sagt, och komma underfund med sina känslor. Efter det kan man till exempel rådgöra med en kompis om sina känslor (Ohberg 1988).

I Socialstyrelsens rapport *När fungerar samlevnadsundervisningen?* ställer Marcus Mattson (1991) samma fråga till skolpersonalen på sju olika skolor. Han påtalar det faktum att svenska skolors engagemang i samlevnadsfrågor ligger långt före de flesta andra länders och är bland det främsta som finns. Även om det självklart finns brister i svensk samlevnadsundervisning

så har vi i Sverige tagit vara på erfarenheter sen 1956 (då sex- och samlevnadsundervisningen blev obligatorisk i svenska skolor) och börjat få ett grepp om sex- och samlevnadsundervisningen. Mattson (1991) skriver om nödvändigheten i en dels grundlig och mångsidig faktainformation och dels samtal i mindre elevgrupper om sexualitet och samlevnad i vidare mening (Mattson 1991). Mattson (1991) betonar också skillnaden mellan sex- och samlevnadsundervisningen och den ”vanliga” undervisningen i andra ämnen; den vanliga lärar-elevrelationen fungerar inte längre utan ersätts av en informell kontakt som är mycket mer personlig. I en metodik med små samtalsgrupper ger detta stora möjligheter att diskutera utifrån personliga åsikter och delge varandra erfarenheter. Sex- och samlevnadsundervisning kan inte läraren läsa sig till, även om faktakunskaper är viktiga. Bredden på ämnet kräver att lärarna först får diskutera fram egna ståndpunkter, attityder och värderingar med andra lärare och elevvårdspersonalen på skolan (Mattson 1991). Det är också viktigt att läraren är öppen för elevernas önskemål om vad de vill och behöver prata om och även på aktuella ämnen och debatter som pågår i samhället (Mattson 1991).

Tina Kindeberg (1997) undersöker undervisningens möjligheter att förändra elevernas tänkande inom området aids och sex, i boken med samma namn. Kindeberg följer under två års tid 13 lärare med 15 klasser, dessa kallar hon projektgruppen. Denna grupp lärare försöker medvetet i sin undervisning påverka eleverna i ämnena sex och aids. Kindeberg använder sig också av en kontrollgrupp med fem lärare i nio klasser. Syftet är att undersöka om det blir någon skillnad i elevernas faktakunskap, attityder och handlingsberedskap vad gäller sex och aids. Efter ett år kunde Kindeberg (1997) konstatera det inte förelåg någon skillnad mellan projektgruppen och kontrollgruppen. Efter två år märktes dock en skillnad, främst i elevernas faktakunskaper. Även om det resultatet är glädjande så är det ensamt otillräckligt för att dra några slutsatser om man verkligen lyckats påverka elevernas handlingsberedskap (Kindeberg 1997). Det kan dock vara så att eleverna, trots att det känner till riskerna med ett visst sexuellt beteende, exempelvis oskyddat sex, väljer att bortse från dem. Självklart ska man ha rätt att räkna bort risker i mötet mellan människor, skriver Kindeberg (1997), poängen är att ett sådant val inte skall göras baserat på okunskap om riskerna.

3 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

3.1 Samhällsförändringar och sexuellt beteende

Anthony Giddens (2001) redogör för en studie som gjordes av Lillian Rubin och som behandlar amerikaners sexuella bakgrundshistoria. Undersökningen visade att sexuallivet ändrats mycket under de senaste decennierna. De äldre kvinnorna som intervjuades, det vill säga de i 40-års ålder hade helt andra sexuella erfarenheter än de yngre kvinnorna. De flesta var oskuld när de gifte sig och det var mannen som visste vad som var rätt och fel. Det var viktigt att en flicka inte fick ha sex före äktenskapet. Många tankar har dock förändrats idag, många flickor anser sig ha rätt att vara sexuellt aktiva och avgör själv när de är redo att ha sin samlagsdebut. Förställningen om äktenskapet har ersatts med föreställningen av romantik och trohet. De flesta människor har idag stor sexuell erfarenhet och kunskap innan de gifter sig, detta leder till att man har fler sexuella förväntningar på äktenskapet (Giddens 2001).

3.2 Passionerat kär- farlig för samhället

Giddens (2001) menar att passionerad kärlek är sambandet mellan kärlek och sexuell attraktion. Passionerad kärlek har en trollbindande egenskap som får allting i världen att framstå som nytt och fräscht. Av den anledningen har den setts som farlig av samhället och har inte varit en nödvändighet för att ingå äktenskap utan tvärtom. Förr har den romantiska kärleken alltid haft förtur i äktenskapet framför den sexuella glöden (Giddens 2001).

Förr i tiden har äktenskapet för kvinnor vart liktydigt med att lämna hemmet och ta steget ut i att leva ett eget liv, idag tänker kvinnor att de skall ta hand om sig själva och att äktenskapet skall vara något som gör att de känner sig älskade (Giddens 2001).

Enligt Foucault betalar vi ett pris för de förmåner vi erbjuds (Giddens 2001). Civilisation innebär disciplin och detta leder till att vi måste kontrollera våra inre drivkrafter. Sexualitet är enligt Foucault en drivkraft som måste tyglas men också en viktig länk för utövande av maktrelationer. Kampen om sexuell frigörelse är i sig en del av den maktapparat som den kritiserar. Det är främst det västerländska samhället som har skapat en hel vetenskap om sexualiteten. Sex tillskrivs idag så stor betydelse och lyckas påverka många handlingar.

Sexualiteten som ger njutning är något som används i samband med marknadsföring i dagens konsumtionssamhälle. Vidare kan man se sexualitetens betydelse genom konsumtionen av porrtidningar film eller andra media menar Giddens (2001).

3.3 Peer education

Arbetsmetoden peer education handlar om att en grupp, i detta fall ungdomar, undervisar eller arbetar med andra ungdomar. Tanken är att det är hos ungdomarna själva som expertkunskapen kring det språk och värderingar som är aktuella idag finns. Medlemmar i de grupper vi tillhör har stor betydelse för identifieringen och våra värderingar. Begreppet peer education är en förkortning av begreppet peer to peer education som betyder att information ges och tas av två personer (eller grupper) som till exempel är i samma situation eller nära varandra i ålder, det vill säga likar lär likar (Tina Wilhelmsson 2003).

Enligt den amerikanska hemsidan "advocates for youth" visar många amerikanska studier att människor har större benägenhet att ändra attityder och lyssna på andra människor som de kan identifiera sig med. Många studier har visat att metoden har en positiv effekt på ungdomars hälsobeteende, framförallt våldsbeteende och sexuellt beteende. Peer education är en bra metod för att ungdomar skall utveckla goda gruppnormer och ta hälsosamma beslut i sexlivet. Studier visar att om ungdomar ser sina "peers" förespråka eller använda kondom är sannolikheten större att de också gör det. Detta då ungdomarna som fungerar som "peer educators" talar ett språk som ligger närmare ungdomarnas vilket gör att ungdomarna i sin tur tar in informationen lättare än om vuxna lär ut samma sak¹.

Peer education handlar om att utbilda medlemmar av en viss grupp för att genomföra en förändring hos medlemmar av samma grupp. Syftet är ofta förändring av attityder och normer hos en grupp men kan också bidra till att ändra de rådande samhällsnormer som finns. Rapporten "Peer education and HIV/AIDS" talar för att Peer education är den mest användbara metoden för att undervisa om HIV/AIDS epidemin. För att upplysa ungdomar om riskerna med HIV/AIDS bör man enligt rapporten kombinera peer education med andra åtgärder såsom kondomutdelning, medicinsk expertis etc.²

Peer education som metod baseras på en rad teorier. "Social learning" teorin hävdar att man lär sig vissa sociala beteenden genom att observera andra människor. Teorin "Diffusion of Innovation Theory" hävdar att vissa individer kan fungera som opinionsbildare och genom att sprida sin information förändra vissa rådande normer i samhället. Vidare är en del av peer education också empowermentteori då ungdomar genom aktivt deltagande stöds till att själva nå insikt, kunskap eller förändring³.

Man diskuterar i rapporten också vad som anses vara definitionen på peer, det vill säga hur skall kriterierna vara för att en grupp skall känna sig jämbördiga med sin lärare? Skall det baseras på ålder, kön, status, klass? Diskussionen i rapporten menar att det beror på alla dessa faktorer men också på sociokulturella faktorer för att grupperna skall känna igen sig hos sina peer educators.

1

<http://www.advocatesforyouth.org/PUBLICATIONS/factsheet/fspeered.htm>

² http://www.popcouncil.org/pdfs/peer_ed.pdf

³ http://www.popcouncil.org/pdfs/peer_ed.pdf

3.4 Genusbegreppet

Bäckman (2003) skriver att med genus avses föreställningar om och upplevelser av skillnad mellan könen. Genus kan också vara mer än så, det kan också ses som en meningsskapande process. Detta understryker även det faktum att genus är något som hela tiden genererar betydelse och innebörd åt vår samvaro med andra människor. Med den förförståelsen kan vi också se att genus sällan är något som begränsar sig till anatomiska olikheter hos de olika könen, utan även bidrar till att upprätthålla de ramar inom vilka vi tänker, talar och är (Bäckman 2003).

Ambjörnsson (2003) skriver att genus numera är ett väletablerat begrepp i Sverige. Det har införlivats i svenskan för att beskriva de kulturella föreställningarna om skillnader mellan könen. En av de viktigaste poängerna med detta var att skilja biologi från kultur och på så sätt förklara att relationer mellan könen främst måste betraktas som ett socialt och kulturellt skapande. För att förklara detta ytterligare så använder sig Ambjörnsson (2003) av Simone de Beauvoirs klassiska citat: ”En kvinna är inte något man föds till, utan något man blir.”

Vidare skriver Ambjörnsson (2003) om att introducerandet av genus som begrepp har gjort det lättare att på ett systematiskt sätt tala om kvinnor och män, om manligt och kvinnligt, utan att behöva härleda detta till biologiska skillnader. Även om man inom feminismen fortfarande försöker hitta den perfekta definitionen av begreppet, så tycks de flesta feministiska forskare vara överens om förståelsen av genus som en kulturellt skapad maktordning som är relaterad till föreställningar om manligt och kvinnligt (Ambjörnsson 2003). Vidare talar Ambjörnsson (2003) om att genus ständigt måste återskapas för att vara övertygande. Det räcker inte med att göra en typiskt kvinnlig handling, till exempel bära kjol, en gång för att vara en kvinna. Det är denna nödvändiga upprepning som gör att genus inte kan betraktas som ett statiskt tillstånd utan som en process (Ambjörnsson 2003).

Bäckman (2003) talar om hur språket är en viktig del när det gäller att återskapa och upprätthålla genus. Eftersom det till stor del är med hjälp av språket som vi orienterar oss i vår omvärld, så kan vi fånga in det sociala meningsskapandet genom att uppmärksamma språkliga uttryck och betydelser. På samma sätt som andra sociala fält, så har skolvärlden sina särskilda uttryck och tankefigurer. I sexualundervisningen kan ”kärlek” eller ”homosexualitet” vara exempel på värdeladdade ord. För ungdomarna själva kan exempel på värdeladdade ord vara ”hora” och ”böj” (Bäckman 2003).

3.5 Klassbegreppet

Vi har valt att diskutera klassbegreppet utifrån användningen av särskilda, för ungdomar värdeladdade, ord som Ambjörnsson (2003) tar upp. Detta för att vi tycker att begreppet blir mer relevant för vår studie på detta sätt. Ambjörnsson (2003) beskriver hur ord som hora och slampa används och upplevs på många olika sätt. Orden används av ungdomar från olika bakgrunder och klasser, men att orden betyder samma sak, används på samma sätt eller för med sig samma stigma i de olika grupperna är inte lika självklart. Den ordning som orden upprätthåller tycks alltså inte bara härstamma från föreställningar om genus och sexualitet,

utan även nära höra ihop med etnicitet och framför allt klass (Ambjörnsson 2003). Ett annat vanligt värdeord för ungdomar är ”kickers”. Ambjörnsson (2003) talar om elevers förståelse för kickers som tjejer eller killar, företrädesvis på ett yrkesförberedande program, ofta invandrare, som upplevdes ”ha attityd”. Att ha attityd innebar för ungdomarna bland annat att kalla varandra ord som hora eller fitta. Man kan alltså säga att användandet av tidigare nämnda ord i den allmänna förståelsen i skolan, innebär att man riskerar att definieras som en kicker, det vill säga en person med låg social status. Här kan man se att användningen av begrepp som hora är nära knutet till klasstillhörighet (Ambjörnsson 2003).

3.6 Kärleksideologin

Helmius (2000) menar att synen på sexualitet och samlag som uttryck för kärlek, ömhet och gemenskap är ganska ny i Sverige. Förr var sexualitet starkt knutet till reproduktion, men detta band har alltså luckrats upp på senare tid. Synen på samlag som tecken på kärlek och kärlek som legitimt skäl för samlag har spridits och är idag i stort sett accepterad. Ungdomar idag har socialiserats i en miljö som präglas av denna kärleksideologi. I samspel med sin omgivning har de tagit till sig föreställningen om att samlag är rätt och naturligt inom ramen för en parrelation grundad på kärlek och att genom samlag ge uttryck för kärleken till sin partner (Helmius 2000).

Vidare menar Helmius (2000) att kärleksideologin inte har förmedlats till ungdomarna som en norm utan mer som en självklarhet. Insocialiseringen börjar redan i barndomen. I media såsom filmer, TV, tidningar, böcker och Internet med mera sprids föreställningen om vikten av tvåsamhet. Tvåsamheten framställs som lösningen på problem med skiftande karaktär, och framför allt blir den ensamhetens ”happy ending”. Även inom kärleksideologin kommer språket in som en viktig faktor och speglar det förändrade synsättet. Ett exempel är ordet kärleksbarn som tidigare benämndes som oäkta barn (Helmius 2000).

Helmius (2000) skriver också om de många förväntningar som kärleksideologin rymmer. Det är förväntningar som trygghet och spänning, frihet och beroende, självförverkligande och ömsesidighet, romantisk kärlek och gränsöverskridande passion, sexuell överensstämmelse och sexuell variation och förnyelse, och allt detta inom ramen för en monogam tvåsamhet. Det är inte svårt att se att ungdomar (och alla människor) idag har problem med att leva upp till dessa minst sagt högt ställda förväntningar. I denna ideologiska miljö växer dagens ungdomars upp, strävandes efter att i sin egen verklighet finna en överensstämmelse och balans mellan ideal och praktik. Som ett led i den sociosexuella utvecklingen skaffar ungdomar sig erfarenhet av samlag (Helmius 2000).

Med kärleksideologin kontrolleras sexualiteten skriver Helmius (2000). Den kan sägas tämja sexualiteten och gör den ”god” och ”sann” samt hanterbar för samhället genom att koppla den till kärlek och förälskelse. Kärleksideologin ger inte passionen samma utrymme som kärleken, därför är det oftast inte socialt accepterat om till exempel en man eller kvinna drabbad av stor passion bryter upp och lämnar barn och familj. Passionen hotar den bestående samhälleliga ordningen, och eftersom passionen är så oförutsägbar så för den med

sig problem i form av planeringssvårigheter för såväl barnomsorgs- och socialförsäkringspolitik, som bostads- och arbetsmarknadspolitik. Passion kan därför inte enbart bli en privat angelägenhet för enskilda individer (Helmius 2000).

4 METOD

Syftet med vår undersökning är att göra en utvärdering av verksamheten Unga möter unga. Vi har valt att använda oss av enkäter, då vi tycker att det är viktigt att få in så många svar som möjligt. I detta fall blir en kvantitativ metod det mest effektiva, eftersom vi inte skulle ha haft tid att göra intervjuer eller fokusgrupper med alla elever från flera klasser. Förutom detta, så anser vi att ämnet sex- och samlevnad kan vara ett känsligt ämne för många, och enkäter ger ungdomarna en chans att vara anonyma. Vi tänker oss också att vi får in ärligare svar från eleverna genom anonyma enkäter. Studien är som sagt till största del av kvantitativ karaktär då vi använt oss av enkäter men ungefär hälften av frågorna i enkäten är kvalitativa. Med hjälp av de kvalitativa frågorna i enkäten så kan vi få lite mer djupgående svar på de olika teman som vi valt att undersöka. Vi har även gjort observationer för en ökad tillförlitlighet i studiens resultat (Kvale 1997). Att kombinera tre olika metoder i insamlingen av data kallas för metodtriangulering (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud 2004). Vidare menar Esaiasson m fl (2004) att om fördelarna anses vara större än nackdelarna när man kombinerar olika datainsamlingsmetoder finns det inget som hindrar att man kombinerar olika datainsamlingsmetoder inom ramen för en och samma undersökning.

4.1 Val av insamlingsmetod

Vi valde enkäter som huvudsaklig datainsamlingsmetod. För att vara säkra på att enkäten adekvat utformad så skickade vi den för kuratorn på Ungdomsmottagningen centrum och för vår handledare på institutionen innan vi lämnade ut den i klasserna. Vi fick in 100 enkätsvar.

4.2 Urval

Vi har delat ut enkäter till sex klasser från två olika program och skolor. Vi har valt ett praktiskt och ett teoretiskt program för att göra en jämförande studie. Vårt urval är ett medvetet selektivt urval som innebär att man väljer ut individer som är intressanta för just den studien man skall genomföra (Körner & Wahlgren 2002). I detta fall blir det klasserna som i år har en lektion med Unga möter Unga. Vi vill se om det är någon skillnad på hur man tar till sig information från Unga möter unga beroende på vilket program man läser, praktiskt eller teoretiskt. Vi har själva varit en del av projektet Unga möter unga och har därmed kontakt med Ungdomsmottagningen centrum. Vi har fått hjälp av kuratorn på Ungdomsmottagningen att ta kontakt med klasserna.

4.3 Litteratursökning

För att hitta den tidigare forskning som finns inom vårt ämnesområde sökte vi på Gundas fritextsökning och använde oss av dessa sökord:

- sexualitet
- peer education+sexualitet
- peer education+sex
- peer helping
- ungdom+sex

På sökordet ”ungdom+sex” fick vi 733 träffar, det var genom att använda dessa två sökorden som vi hittade mycket av tidigare forskning rörande vårt ämne.

För att få hjälp med att hitta ytterligare litteratur och vara säkra på att vi sökte på rätt sätt så bokade vi tid med en bibliotekarie på Universitetsbiblioteket. Hon hjälpte oss att söka på rätt ställe i bibliotekskatalogen och med rätt sökord. Till exempel upplyste hon oss att det var bättre att söka på ”sexualvanor+ungdomar” istället för ”sexualitet+ungdomar” som vi gjorde först. Detta för att bibliotekskatalogen är sorterad efter särskilda ord. Hon hjälpte oss även att söka i Libris, vilket är katalogen för hela Sverige. Med bibliotekariens hjälp kunde vi söka snävare och hitta litteratur som låg ännu närmre vårt ämne.

Vi frågade också kuratorn på Ungdomsmottagningen som har hand om Unga möter unga om hjälp med litteratur. Av honom fick vi två uppsatser som vi har haft stor användning av, varav en som delvis handlar om Unga möter unga. Den uppsatsen är den enda litteratur vi har hittat som behandlar projektet Unga möter unga men vi har hittat väldigt mycket intressant litteratur om ungdomars sexualvanor och tankar kring sex, kärlek och relationer, samt om sex- och samlevnadsundervisningen i Sverige.

4.4 Genomförande

Det första vi gjorde var att ta kontakt med den av kuratorerna på Ungdomsmottagningen Centrum som var med och startade projektet Unga möter unga. Han är också den som är ansvarig för verksamheten nu. Detta för att se om behovet av utvärdering över huvud taget existerade, och i så fall vad det var mer specifikt som han tyckte behövde undersökas och utvärderas. Vid detta tillfälle fick vi även drygt 600 obearbetade enkäter från förra terminen. Dessa enkäter består av fem korta frågor och är främst till för att ledarna för Unga möter unga ska få veta om eleverna tyckte att lektionen var bra. Eftersom enkäterna varken sammanställts eller analyserats så kom vi tillsammans med kuratorn överens om att göra en förstudie av de enkäterna för att få en grund att stå på inför konstruerandet av vår egen mer utförliga enkät.

När vi sedan konstruerade vår egen enkät valde vi att ha med två av frågorna från förstudie-enkäten. Detta gjorde vi dels för att vi tyckte att det var bra frågor och för att kuratorn på Ungdomsmottagningen ville ha med de två frågorna.

Vi tog kontakt med de elever från socionomprogrammet som deltog i projektet Unga möter Unga höstterminen 2008 och frågade om vi fick göra en utvärdering på slutet av deras lektion. Vi fick adressen till skolorna och åkte ut och presenterade vår C-uppsats idé för deltagarna och bad dem fylla i vår enkät på slutet av lektionen. Vi var noga med att påpeka att deras svar var anonymt och av stor vikt för undersökningen vilket ledde till att alla svarade. Vi gjorde en observation på en av klasserna. För att inte störa ledarna för Unga möter unga eller få ungdomarna att känna sig obekväma och osäkra valde vi att vara med på vissa av värderingsövningarna samtidigt som vi observerade gruppprocesserna. Detta visade sig vara en mycket bra metod eftersom att det inte märktes av att vi kom utifrån utan blev en del av klassen genom att vara med och tycka till kring de olika teman som presenterades via övningarna.

4.5 Direktobservationer som metod

Det säkra med direktobservation som metod är att man som forskare inte behöver förlita sig på vad andra berättar utan ser processer med egna ögon (Oscarsson, Gilljam, Esaiasson och Wängnerud 2004). En annan beteckning som används är uppmärksamt iakttagande. Enligt Oscarsson m fl (2004) läggs oftast betoningen på icke-verbala data vid en direktobservation. I vårt fall observerar vi både ickeverbala och verbala data eftersom att det verbala är av lika stor vikt för undersökningen. Det blir svårt att bortse från det verbala då de flesta övningar som görs tillsammans med Unga möter unga är diskussionsövningar. Oscarsson m fl (2004) beskriver allmänna riktlinjer för observation som metod. De menar att om man skall studera sociala fenomen eller när synsätten skiljer sig från "insiders" och "outsiders" lämpar sig observation som metod. Att istället fråga ledarna för Unga möter unga om gruppprocessen i klassrummet hade inte gett samma resultat som att vi utifrån kom och gjorde en observation, tror vi. Detta då vi själva höstterminen 2007 var ledare för Unga möter unga och erfarenheten talar om för oss att det blir svårt att vara en "outsider" när man redan är en "insider" som är inne i processerna själva. Därför tror vi att en observation av oss som "outsider" ger en klarare bild av gruppprocesserna i klassrummet och av övningarnas effektivitet.

4.6 Analys vid direktobservationer

Eftersom att direktobservationer sällan används som enda datainsamlingsmetod (Oscarsson, Gilljam, Esaiasson och Wängnerud 2004) kommer även analysen att bli på olika sätt beroende på om man har en kvantitativ eller kvalitativ metod. I vårt fall använde vi oss av både kvantitativ och kvalitativ metod i vår studie. Observationen analyseras med hjälp av en mer kvalitativt inriktad tradition som innebär att man gör beskrivningar av centrala fenomen och sen belyser dem med citat eller händelse-exempel.

4.7 Enkäter som metod

Vid enkätundersökningar fyller svarspersonerna själva i sitt frågeformulär (sin enkät). Enkätundersökningar är en billig och tidsbesparande metod i jämförelse med intervjuer (Oscarsson m fl 2004). Det är dock fler som ställer upp på intervjuer än postenkäter. I vårt fall delade vi ut enkäterna personligen vilket gav oss en mycket hög svarsfrekvens. Möjligheterna till kontroll är dock små vid enkätundersökningar. Man kan inte veta ifall personen i fråga bara svarar ja på varannan fråga och nej på de andra för att få enkäten klar så fort som möjligt. Vid postenkäter vet man inte heller om det är personen i fråga som har besvarat frågorna eller någon släkting. Vi kan inte veta om eleverna har svarat ja eller nej på varannan fråga, dock har vi konstruerat enkäten på så sätt att det inte skall ta lång tid att svara på frågorna och kombinerat både kvalitativa och kvantitativa frågor som gör det svårt att bara kryssa rakt igenom hela enkäten. Vidare vet vi att det är den svarsgruppen som vi har valt ut som har besvarat frågorna eftersom att vi var på plats och delade ut dem och samlade in dem.

Frågeformuläret skall vara tilltalande och professionellt. Det skall också ge ett intryck av att vara systematiskt och väl genomtänkt med tanke på vilken ordning frågorna ställs. I vårt fall har vi medvetet ställt alla frågor som rör olika teman efter varandra, till exempel tre frågor om ledarna direkt efter varandra så att man tänker färdigt om det momentet innan man går in och svarar på nästa. En enkät skall inte skapa irritation hos den svarande, ett sätt att undvika det är att se till att frågorna hamnar i rätt ordningsföljd och att det finns tillräckligt med plats för att svara (Oscarsson m fl 2004).

Enligt Oscarsson m fl (2004) skall man undvika svåra ord och komplicerade ämnen vid konstruerandet av enkäten. Man skall anpassa frågorna till de svaranden så att frågorna blir så begripliga som möjligt. Vi har en urvalsgrupp som är i ung ålder det vill säga mellan 16-19 år. Vi har haft det i åtanke när vi har formulerat frågorna, vi har använt ord och begrepp som de stöter på dagligen till exempel genom att skriva "sex och sånt" istället för att skriva sexualkunskap. Eftersom att vi själva har varit ledare för Unga möter unga och ligger nära de svarandes ålder känner vi till vilka begrepp och ord som används inom denna åldersgrupp. Vi har utslutit "vet ej" och "ingen uppfattning" som svarsalternativ vid enkätkonstruktionen. Detta då risken finns att många väljer svarsalternativ "vet ej" trots att de egentligen vet svaret på frågan. Vi utgår från att alla frågor går att bevara då enkäten delas ut direkt efter en lektion med Unga möter unga och för att frågorna är i utvärderande syfte. I andra fall finns risken med att utsluta "vet ej" svar att den gruppen som verkligen inte vet svaret på en fråga väljer ett ogrundat väsentligt svar.

Vad gäller frågorna vid enkätkonstruktionen valde vi att ta med två av de frågor som fanns med på förstudieenkäten för att vår handledare på Ungdomsmottagningen tyckte att de var intressanta att studera ytterligare. Vi är medvetna om att sista frågan "Finns det något du tänker annorlunda om efter Unga möter unga?" är svår att besvara och kan uppfattas som otydlig för många av de svarandena. Dock kunde vi inte fundera ut en bättre formulerad fråga som avser undersöka det som vi och kuratorn på Ungdomsmottagningen vill.

4.8 Generaliserbarhet

Generaliserbarhet handlar om man kan generalisera resultaten från studiens urval till resten av befolkningen, i vårt fall gymnasieungdomar (Oscarsson m fl 2004). Då vårt urval var strategiskt och inte slumpmässigt kan det påverka generaliserbarheten eftersom att vi medvetet valt ut en viss grupp som skall respresentera projektet Unga möter unga, det vill säga elever i ett praktiskt och elever i ett teoretiskt program. Eftersom att vår studie handlar om upplevelserna av Unga möter unga som lektion begränsas generaliserbarheten till endast de elever som har vart med på en lektion med Unga möter unga. Därmed blir det svårt att applicera dessa upplevelser som våra respondenter delar med sig på andra ungdomar i skolan i samma åldergrupp, trots att många frågor på enkäten handlar om sexualundervisning i skolan generellt. Vi tror att vår studie är generaliserbar på den gruppen som har deltagit i lektioner med Unga möter unga. Eftersom att det bara är Göteborgs kommun som har Unga möter unga blir det en liten grupp som representeras i den här studien. Vi har dock använt oss mycket av tidigare forskning för att kunna belysa de svar vi fått ur ett större perspektiv- det vill säga sexualundervisning i skolan.

4.9 Etik

Etiska överväganden skall tas i beaktanden under hela forskningsprocessen, även i planeringsstadiet (Steinar, Kvale 1997). Redan vid syftet skall man eftersträva att förbättra den undersökta situationen. Vårt syfte handlar om att göra en utvärdering av Unga möter unga, detta för att se vad man kan göra bättre på framtida lektioner. Vidare skall man i sin planering av intervjusituationen ta hänsyn till konfidentialiteten (Kvale 1997). Då sex- och samlevnad är ett känsligt ämne blir anonymitetsfrågan av större vikt och därför valde vi att konstruera en enkät som garanterar anonymitet för svarandena. Vid rapportering, det vill säga presentationen av resultatet i den här uppsatsen har vi inte nämnt vilka skolor som vi har varit på, vi har bara nämnt att det är ett teoretiskt eller praktiskt program som de svaranden går på. Detta gör att det blir svårare att se exakt vilka ungdomar som har svarat. Vi undvek att skriva ut exakt vilken inriktning på respektive program ungdomarna har just för att säkerställa konfidentialiteten ytterligare. Vidare har vi tagit hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer under genomförandet av studien⁴. Det första är informationskravet som innebär att man skall informera svaranden om undersökningens syfte. Vid enkätutdelningen informerade vi klasserna om syftet med vår studie, att deltagandet var frivilligt och att ändamålet var en utvärdering av Unga möter unga i form av en C-uppsats för Göteborgs Universitet. Det andra är samtyckeskravet som innebär att undersökningenspersonerna själva bestämmer om de vill delta i undersökningen eller ej. Eftersom att vi delade ut enkäten personligen var vi noga med att påpeka detta och fick ett muntligt samtycke på plats innan vi delade ut enkäten. Eftersom att vi delade ut enkäten i slutet på lektionen kunde de som inte ville svara gå hem för dagen, det är ett sätt att ytterligare stärka deltagarnas rätt att själva bestämma huruvida de ville medverka eller ej. Det

---

⁴ <http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

tredje kravet är konfidentialitetskravet som innebär att alla i undersökningen skall ges största möjliga konfidentialitet och säkra att obehöriga inte kan ta del av deras uppgifter. Vårt sätt att säkra detta har varit att ha enkäter som säkerställer anonymitet, en obehörig skulle inte kunna spåra enkätsvaren till respektive person genom att läsa dem. Den fjärde principen är nyttjandekravet som innebär att forskningsmaterialet endast får användas för det enda mål det avser det vill säga forskning. Det är viktigt att man som forskare inte missbrukar materialet genom att lämna vidare det eller utnyttja det för kommersiellt bruk eller andra ickevetenskapliga syften.

Eftersom att vi också använder oss av observation som metod, innebär det att vi skriver om ledarnas sätt att undervisa för Unga möter unga. Vi har därför tagit hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer även när det gäller ledarnas roll i Unga möter unga. Vi har varit noga med att informera ledarna om syftet med undersökningen, fått samtycke och informerat dem var de kan ta del av vår uppsats. Vidare fick ledarna läsa utvärderingsfrågorna och svaren på dem direkt efter lektionen med Unga möter unga.

4.10 Validitet och Reliabilitet

Validitet definieras oftast som överensstämmelse mellan teoretisk definition och operationell indikator. Det vill säga att man undersöker det man påstår att man undersöker (Oscarsson m fl 2004).

Validering innebär att kontrollera trovärdigheten i den studie som har gjorts, vissa menar att detta är svårare med kvalitativa studier då forskarens egna upplevelser finns med i bakgrunden vid analysen (Kvale 1997). Vi tror att genom att kombinera både kvalitativ och kvantitativ metod i utvärderingssyfte stärker validiteten i studien då mycket av det som samlats in inte ligger på forskarens ansvar att tolka in. Vår enkät består delvis av konkreta frågor om själv undervisningsformen av Unga möter unga som också ger konkreta svar som inte behöver tolkas lika mycket tillsammans med en teoretisk ansats.

De frågor som är kvalitativa har tillsammans med hjälp av tidigare forskning och teori analyserats och tolkats utifrån våra förförståelseramar och vissa teman. Vi tror att validiteten stärks ytterligare eftersom att vi använt observation som metod. Förutom enkätsvaren har vi också varit med och sett hur ungdomarna upplever Unga möter unga, samma ungdomar som svarat på enkäten.

Eftersom att vi själva var med på en lektion med Unga möter unga tror vi att enkäterna var det bästa sättet att få fram ett ärligt svar hos ungdomarna. Vi tror att om vi hade gjort djupintervjuer och funnits på plats och observerat lektionen av Unga möter unga så kanske ungdomarna hade haft svårt att kommentera upplägget eller ledarna eftersom att dom hade blandat ihop oss med ledarna. Då vi informerade dem om att vi själva har varit ledare för Unga möter unga har dom nog svårt att se oss som utomstående.

Vidare tror vi att vår enkät har en hög validitet då vi har korta välformulerade frågor som inte kan uppfattas som ledande (Oscarsson m fl 2004). Vi är medvetna om att sistn fråga kan påverka studiens validitet på grund av en svår formulering, dock har vi haft det i beaktande under studiens gång.

Validitet är ett särskilt problem vid observationer (Oscarsson m fl 2004). Hur vet man egentligen vad man ser? Tolkningar kan skiljas åt mycket på vem som ser och tolkar. Ett sätt att öka validiteten är enligt författarna att vara fler observatörer är en. Det leder till att man måste använda mer förstärkta argument när man presenterar sina tolkningar. Vi var två observatörer under lektionen med Unga möter unga. Direkt efter lektionen satte vi oss ner och diskuterade vad vi sett och kom fram till att vi hade gjort liknande tolkningar av det vi sett. Detta då vi båda har varit med tidigare och vi tror att det gör att vi lättare kan slappna av och ta in de intryck man får under en lektion med Unga möter unga. Vidare var vi två utspridda så vi kunde koncentrera oss på att observera olika saker samtidigt vilket vi tror stärker validiteten i våra observationer.

Hög reliabilitet innebär en frånvaro av systematiska och slumpmässiga fel (Oscarsson m fl 2004). Bristande reliabilitet orsakas i första hand genom slump- och slarvfel under datainsamlingen och i databearbetningen (Oscarsson m fl 2004). Eftersom att vi har använt oss av ett datorprogram (SPSS) vid analysen av den kvantitativa datan, tog vi kontakt med en lärare på skolan som hjälpte oss med hur man kodar in data i programmet SPSS. Vidare har vi strukturerat upp enkäterna genom att sätta ett nummer på varje enkät så att man lätt skall kunna gå tillbaka och se exakt vem som har svarat på ett visst sätt efter att man har kodat in svaren på SPSS. Detta har varit ett sätt för oss att undvika systematiska fel och därmed få en så hög reliabilitet som möjligt.

När vi har skrivit ned de kvalitativa svaren på datorn har vi varit noga med att skriva ut det exakt så som de svarandena själv har svarat och även antecknat enkätnumret vid varje svar, detta då vi lättare skall kunna gå tillbaka till respektive enkät och se vem som har svarat vad men också då vi tror att formulering är något som säger mycket om personen bakom svaren och är av stor vikt för studiens reliabilitet.

4.11 Bortfall

Nästan samtliga elever som beräknats svara på enkäten har svarat vilket ger oss en hög svarsfrekvens. Dock har vi fått en annan typ av bortfall som vi i vår kvantitativa analys har skrivit in som ”99”. ”99” står för de som svarat fast till exempel har svarat både ja och nej på en fråga, eller gjort en ring mellan svarsalternativ 3 och 4 på en enkät. Dessa svar kan inte användas i analysen på samma sätt som de andra svaren eftersom att de räknas som bortfall av programmet SPSS. Dock har vi valt att nämna dem ändå eftersom att det kan vara intressant att några få både svarat ja och nej på fråga 10 ”Är sex och sånt ett känsligt ämne för dig att prata om?”. Detta gör att vi får oss en tankeställare, kanske borde vi haft med ett tredje svarsalternativ för att minska detta bortfall.

Utöver det har vi nästan inget bortfall alls, alla valde att åtminstone ta sig en titt och svara på enkäten och vissa elever missade först baksidan men kom då tillbaka och ville fylla i den vilket visade på ett stort intresse hos ungdomarna.

Vi tror inte att bortfallet påverkar helhetsbilden av Unga möter unga, vi tror tvärtom att bortfallstypen ”99” bara visar på ambivalensen hos ungdomarna för att prata om sex- och samlevnad därför tänker vi ha dessa ”bortfallssvar” i åtanke när vi gör analysen.

4.12 Förförståelse

Eftersom att vi själva har varit ledare för Unga möter unga HT 2007 hade vi redan en uppfattning om Unga möter unga innan vi påbörjade studien. Vi är medvetna om att detta både färgar vårt resultat och även insamlingen av tidigare forskning och teori. Vi tror att vår förförståelse i detta fall är positiv eftersom att vi på kort tid har kunnat göra en djupgående utvärdering. Vi tror att vi hade behövt mycket mer tid för själva förberedelsen av frågor och insamlingsmetod utan förförståelsen. Att vi har varit en del av Unga möter unga tidigare har underlättat mycket då vi har haft tillgång till tidigare enkäter och en redan etablerad kontakt med verksamhetsansvarig.

Vidare har vi vetat upplägget på lektionen med Unga möter unga vilket har gjort att vi kunnat förutse praktiska detaljer som till exempel vilken tidpunkt som är bäst för att lämna ut enkäten, vilka skolor som är lämpliga för att göra en jämförande studie av ett teoretiskt och praktiskt program. Dock vet vi att vår förförståelse till en viss del färgar analysen av de kvalitativa data vi har fått in, detta har vi i åtanke när vi planerade analysmetoden och genomförde själva analysen.

4.13 Analysmetod

Vid analysen av de kvantitativa data som vi samlat in har vi använt oss av ett program som heter SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)⁵. SPSS är ett program som används vid analys av statistisk data i val av kvantitativ insamlingsmetod. Vi har kodat våra enkätsvar och jämfört svaren i form av olika korstabeller. SPSS har för oss varit en mycket bra analysmetod för de kvantitativa enkätsvar vi har fått in. Vi har kunnat presentera resultaten och göra jämförelser på ett mycket strukturerat sätt. Våra kvantitativa frågor är väldigt konkreta och handlar mycket om själva uppfattningen om Unga möter unga, dessa frågor har vi inte analyserat med hjälp av någon teori utan bara presenterat. Dock har vi kvalitativa frågor som är mer ingående som vi med hjälp av teori analyserat och presenterat.

Syftet med den kvalitativa forskningen är att tolka och beskriva respondenternas livsvärld, det är ett sammanhang mellan beskrivning och tolkning menar Kvale (1997). Vidare menar Kvale (1997) att man skall tolka de teman som förekommer. Vi har använt oss av teorier som verktyg i analysen av de kvalitativa data. För att lättare förstå de teman som framgår av de

---

⁵ <http://www.spss.com/corpinfo/history.htm>

kvalitativa resultaten har vi även delat upp tidigare forskning och analys i olika teman. Detta för att strukturera upp svaren vi har fått av ungdomarna men även för att det skall bli lättare för er läsare att själva tolka och skapa mening i det som presenteras. Vi har använt oss av ad-hoc-metoden för att skapa mening som innebär att resultatet kan presenteras i ord, siffror eller en kombination av dessa (Kvale 1997). Genom ad hoc använder man olika angreppssätt och tekniker i analysen. Genom ad hoc-metoden kan man göra jämförelser där man både fokuserar på skillnader och likheter, men samtidigt fokuserar på teman för att göra en analys av de kvalitativa data som finns. Då vi använder oss av tre metoder i insamlandet av materialet, observation och enkät med både kvalitativa och kvantitativa data passar ad hoc-metoder bra för att kunna se samband och skapa mening i det material vi samlat in.

Vi är medvetna om att vår förförståelse och observationen färgar analysen till en viss del, det blir svårt att vara helt objektiv då vi själva har valt indelningen av teman och gör tolkningarna utifrån vår kunskap om ämnet. Vi tror dock att vår kunskap från tidigare forskning och egen erfarenhet av Unga möter unga är nödvändig för att vi skall kunna göra en så bra analys som möjligt av de kvalitativa data vi har fått in.

Vi har även ett genusperspektiv som en röd tråd genom hela resultatet och analysen eftersom att vi vill undersöka om det finns någon skillnad på hur tjejer och killar ser på Unga möter unga. Vidare har vi även analyserat om det finns någon skillnad på synsättet om man går på praktiskt respektive teoretiskt program.

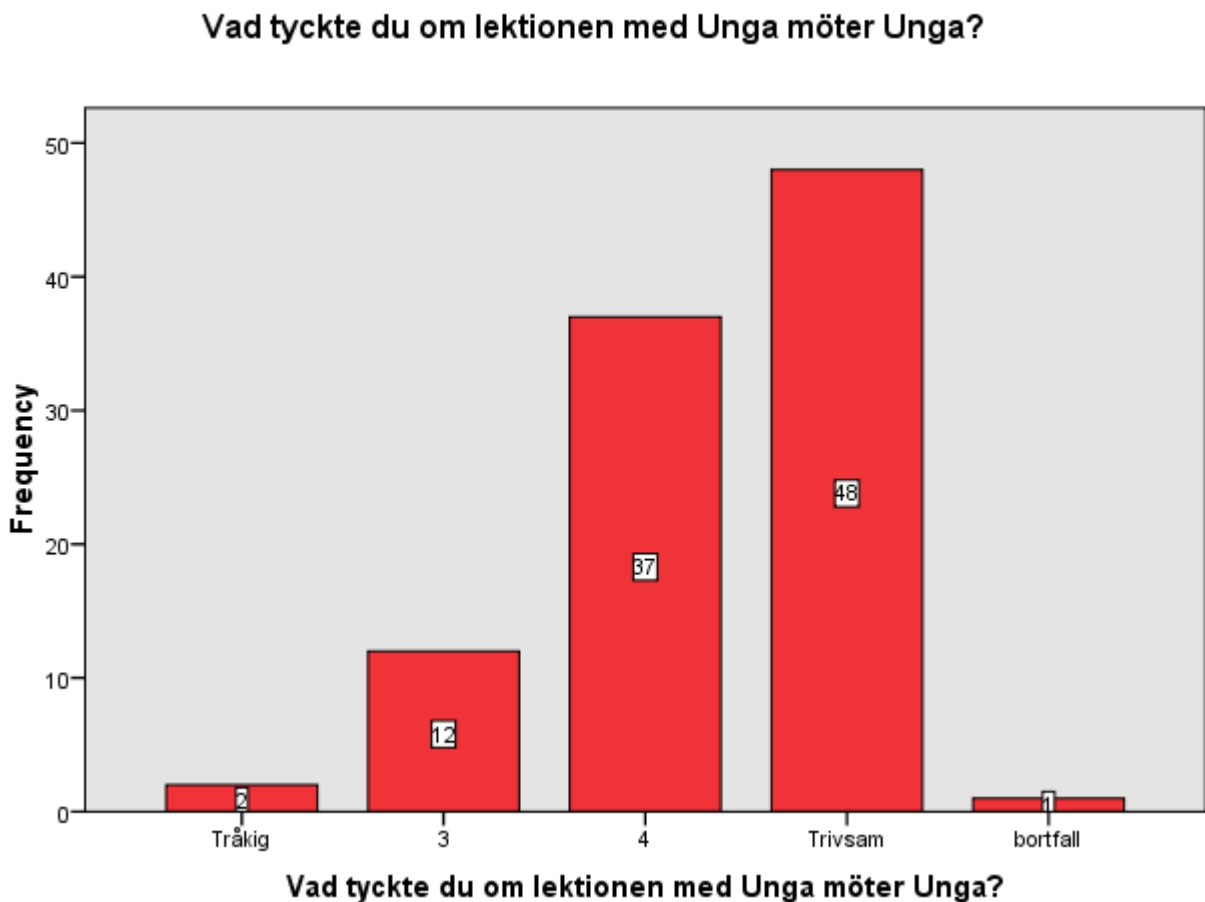
4.14 Utvärderingmodell

Vi har valt att använda oss av brukarmodellen som analysmetod på våra kvantitativa data. Brukarmodellen inriktar sig på mötet mellan verksamheten och dess klienter (Vedung 1998). Huvudfrågan är om verksamheten motsvarar den kvalitet som brukaren behöver eller kräver. Modellen använder antingen klienternas förväntningar eller deras behov som bedömningskriterier för utvärderingen (Vedung 1998). Vidare innehåller denna modell ett diskursivt, resonerande, diskuterande och influerande moment som bör få komma till uttryck i en utvärdering (Vedung 1998). Eftersom hela den verksamhet som vi har valt att utvärdera bygger på mötet med klienterna (eleverna) så tycker vi att denna modell är adekvat att använda. Det som står i centrum här är elevernas synpunkter och förväntningar på ämnena som tas upp under lektionen med Unga möter unga, ledarna för lektionen med mera.

5 RESULTAT

5.1 Stapeldiagram

Vi har valt att inledningsvis presentera resultaten för enkätens kvantitativa frågor i form av stapeldiagram. Siffrorna som står på staplarna anger hur många svar det svarsalternativet fått, men det blir också hur många procent, eftersom vi har fått in 100 enkäter (100 enkäter=100 %)

Figur 1.1 (Siffran på stapeln står för antal svaranden på det alternativet)

Tabellen ovan visar vad eleverna generellt tycker om lektionen med Unga möter unga. Som man kan se så har majoriteten av ungdomarna fyllt i en 4 eller 5, vilket kan avläsas som att hela 85 % av de svarandena var mycket nöjda med lektionen med Unga möter unga, och tyckte att lektionen var "trivsamt". Endast två personer har svarat att de tyckte att lektionen var tråkig och de resterande 12 personerna har uppgett en 3:a som svar vilket kan tolkas som att de tyckte att lektionen med Unga möter unga var varken trivsamt eller tråkig. Bortfallet på

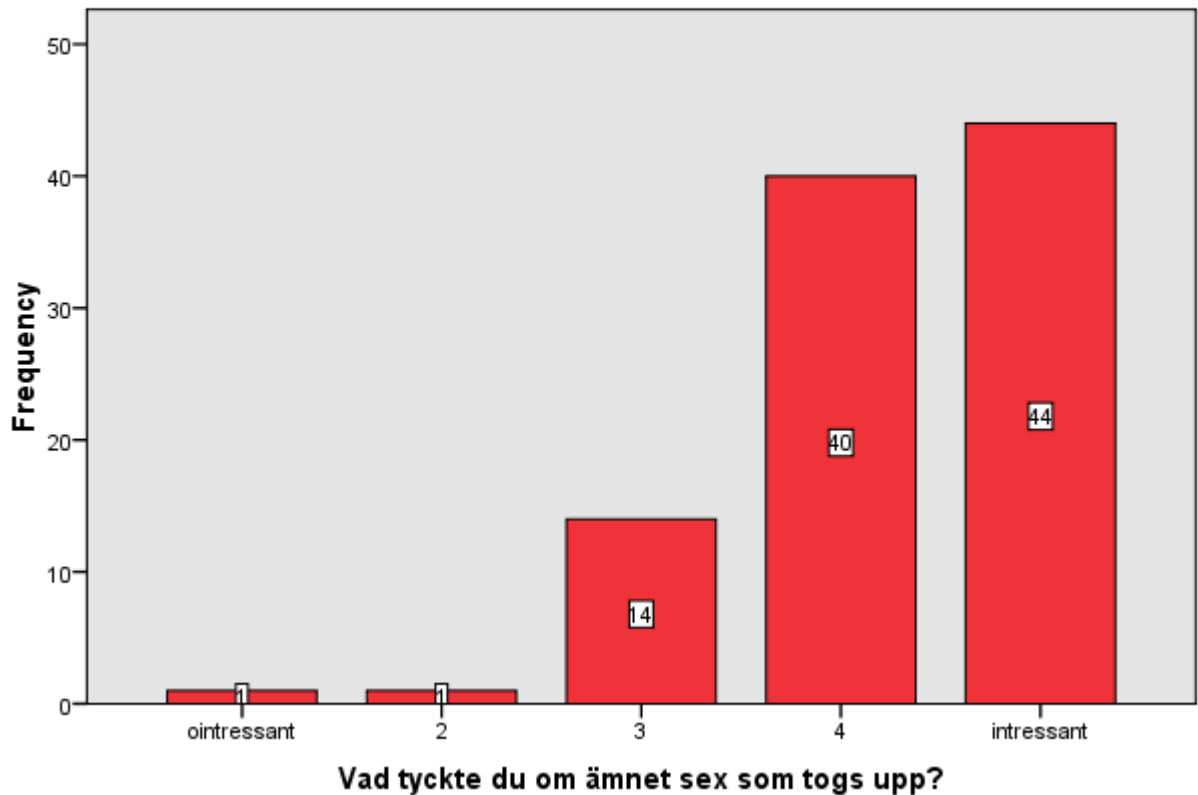
denna fråga består av en person som satte ett kryss mellan två siffror, och svaret blev därmed inte mätbart.

Figur 1.2 (Siffran på stapeln står för antal svaranden på det alternativet)

I ovanstående figur kan man se att hela 94 % av eleverna har svarat att "sex&sånt" är ett viktigt ämne att prata om i skolan. Bara 5 personer har svarat att de inte tycket sex&sånt är ett viktigt ämne. Bortfallet består av 1 person som har satt sitt kryss mitt emellan "ja" och "nej" och elevens svar blir då inte mätbart. Av detta kan vi se att vi i enkäten kunde ha haft med ytterligare ett alternativ på frågan, i form av till exempel "vet ej" eller "både och". Men samtidigt så kanske många hade valt det alternativet istället för ja eller nej. Med nuvarande svarsalternativ så tänkte eleverna förhoppningsvis till och kom fram till att sex&sånt faktiskt är ett viktigt ämne att prata om i skolan. Att eleverna tycker det är närmast en förutsättning för Unga möter unga. Om de flesta elever hade svarat nej så hade de förmodligen heller inte tyckt att Unga möter unga var något att ha.

Vad tyckte du om ämnet sex som togs upp?

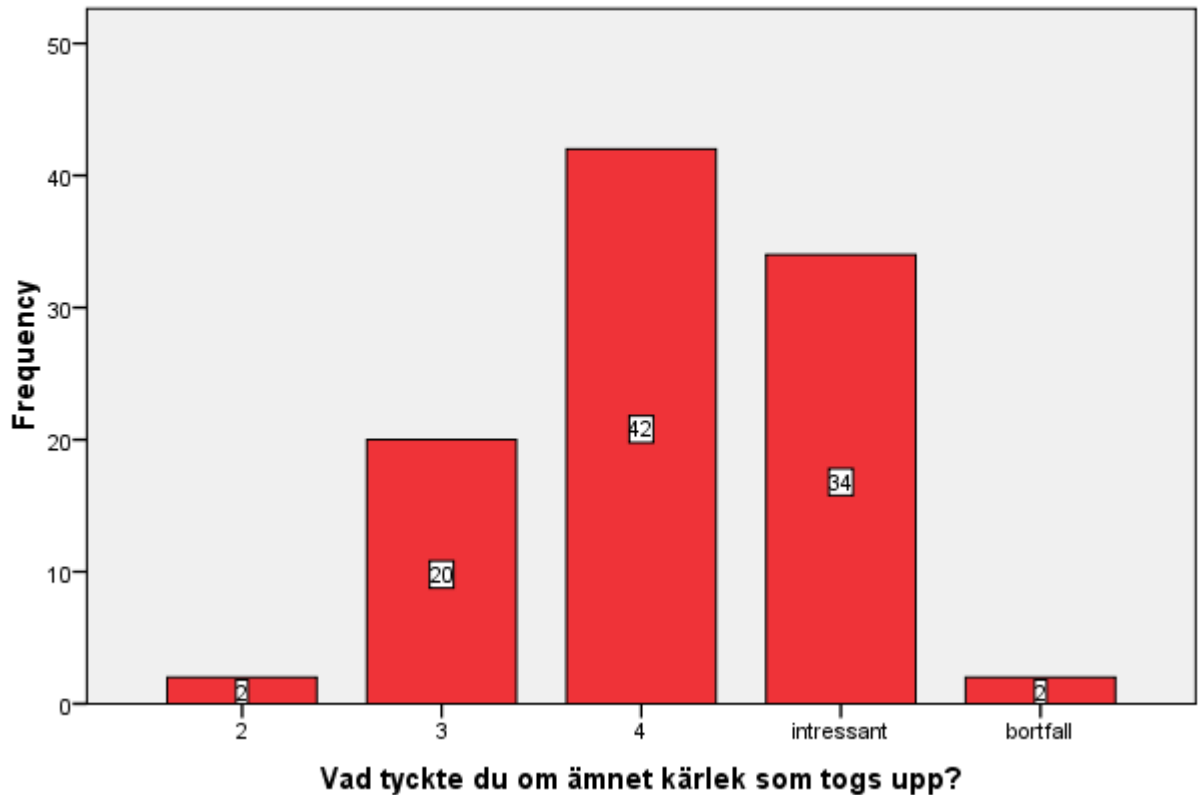

Figur 1.3 (Siffran på stapeln står för antal svaranden på det alternativet)

I ovanstående figur kan vi se vad eleverna tyckte om ämnet sex, som togs upp under lektionen med Unga möter unga. Hela 84 % har svarat 4 eller 5 vilket kan tolkas som att majoriteten av ungdomarna tyckte att sex var ett intressant ämne att prata om. Bara en person har uppgett att han/hon tyckte sex var ett ointressant ämne att prata om. 14 personer fyllt i en 3: a vilket betyder att de tyckte sex som ämne var varken intressant eller ointressant. Om man räknar ihop antal personer som svarat 4 eller 5 på de olika ämnena så ser man att sex är det ämne som ungdomarna tycker är mest intressant att prata om. Sex fick även flest 5: or. Det finns inget bortfall på denna fråga.

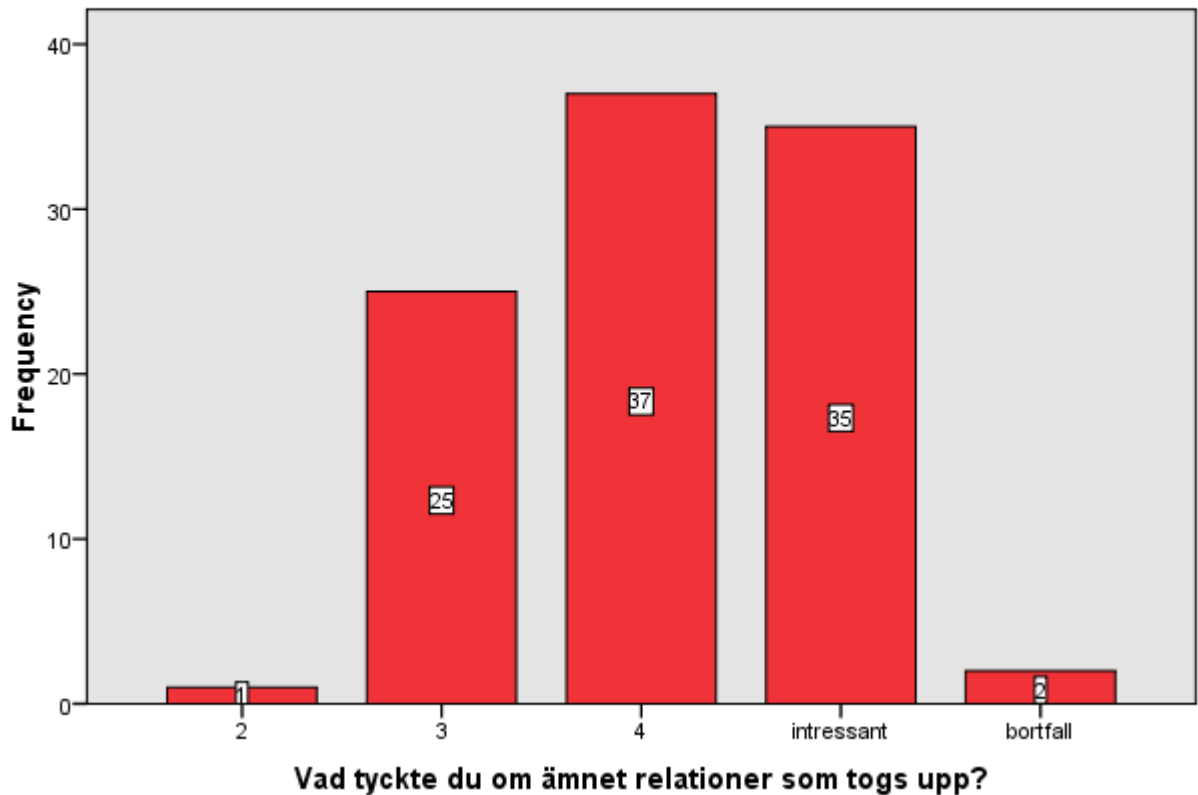
Vad tyckte du om ämnet kärlek som togs upp?

Figur 1.4 (Siffran på stapeln står för antal svaranden på det alternativet)

På figuren ovan kan man se vad eleverna tyckte om ämnet kärlek som togs upp under lektionen med Unga möter unga. De flesta, 76 %, har svarat 4 eller 5. Alltså tycker majoriteten av de svaranden att kärlek är ett intressant ämne att prata om. Inte en enda person har fyllt i en 1: a, det vill säga ointressant, och bara 2 personer har uppgett en 2: a som svar. Av detta kan vi sluta oss till att väldigt få av eleverna tyckte att kärlek var ett ointressant ämne att prata om. Däremot har 20 personer svarat en 3: a, de tycker alltså att kärlek är varken intressant eller ointressant att prata om. 2 personer har satt ett kryss mellan två siffror och räknas därför som bortfall.

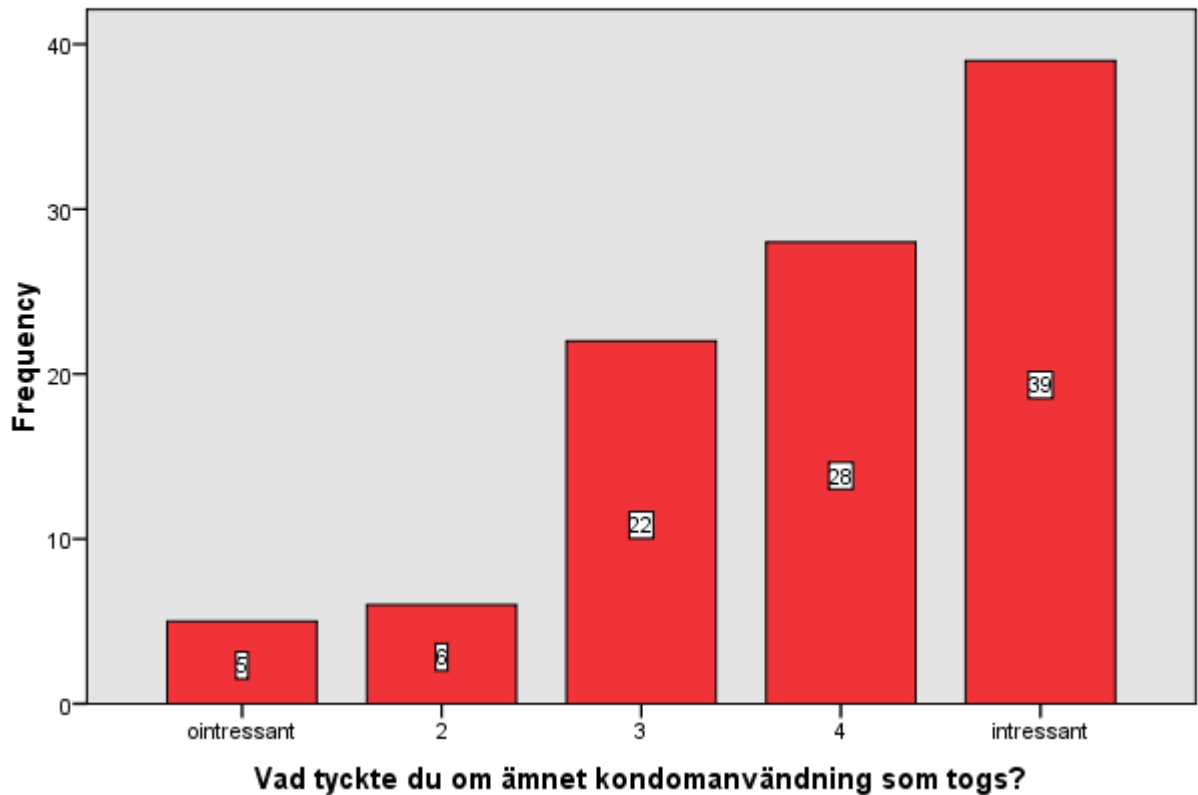
Vad tyckte du om ämnet relationer som togs upp?

Figur 1.5 (Siffran på stapeln står för antal svaranden på det alternativet)

Figuren ovan visar en ganska jämn fördelning av svaren på svarsalternativen 3, 4 och 5. De flesta (72 %) har svarat 4 eller 5 vilket tyder på att de tyckte att det var intressant att prata om relationer under lektionen med Unga möter unga. Dock är det många (25 %) som har svarat 3 vilket innebär att de tycker varken eller. Å andra sidan är det inga som har svarat 1 det vill säga "ointressant" därför finns det alternativet inte ens med på diagrammet. En person har svarat 2 det vill säga närmare ointressant. Som helhet ser vi resultatet av denna fråga som mycket positivt då vi utläser att de flesta ungdomar tyckte att det var intressant att diskutera relationer med Unga möter unga.

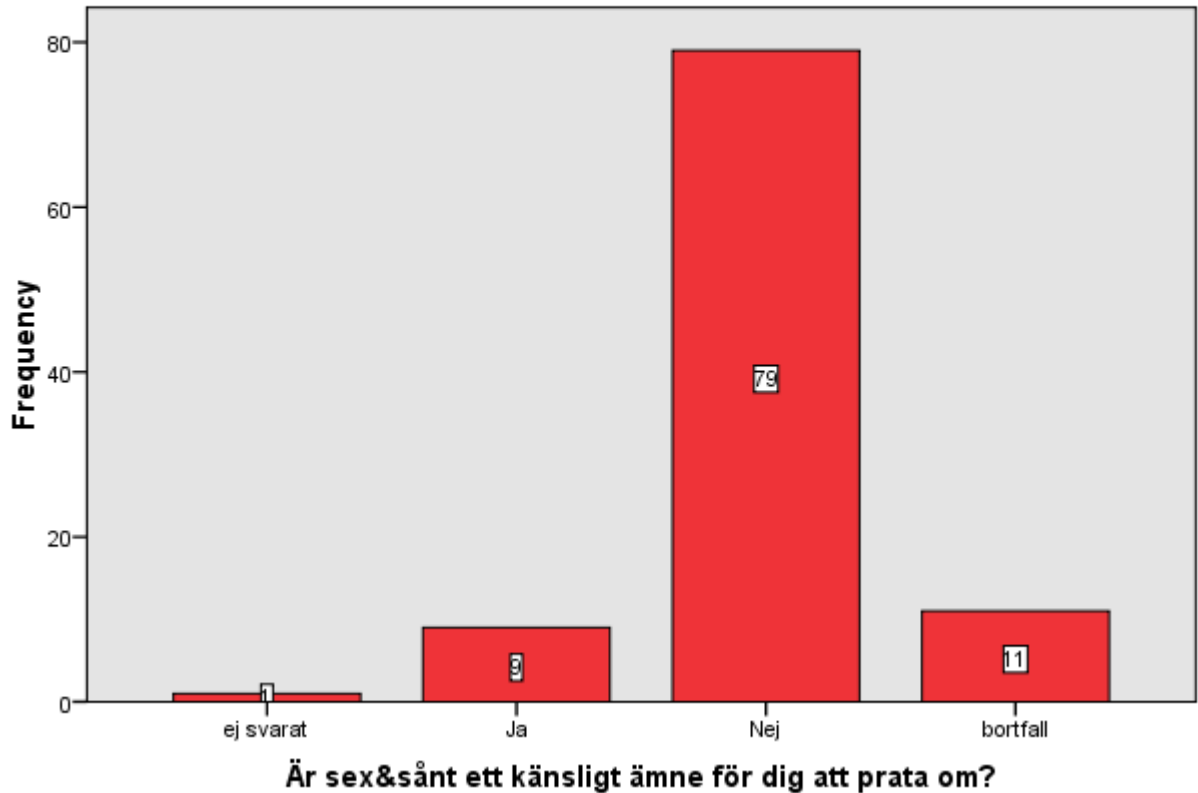
Vad tyckte du om ämnet kondomanvändning som togs?

Figur 1.6 (Siffran på stapeln står för antal svaranden på det alternativet)

På figuren ovan ser man vad eleverna tyckte om kondomundervisningen som Unga möter unga hade. De flesta, 67 %, har svarat 5 eller 4 vilket står för intressant. Vidare har 22 personer svarat 3 vilket står för varken eller, eller mittemellan. Här undrar vi om svaret 3 har och göra med att upplägget var ganska ointressant eller om det har och göra med ungdomarnas tidigare kunskap om kondomanvändning. Det är 5 personer som har svarat 1 det vill säga ointressant och 6 personer som har svarat 2. Om man tittar på alla ämnena som så är kondomanvändning det ämne där flest personer fyllt i en 1: a, det vill säga att det tycker ämnet är ointressant att prata om.

Är sex&sånt ett känsligt ämne för dig att prata om?

Figur 1.7 (Siffran på stapeln står för antal svaranden på det alternativet)

På figuren ovan ser vi att majoriteten, 79 av 100, svarat nej. Det är positivt att få ett svar som det här då upplägget av lektionerna med Unga möter unga bygger på en öppenhet hos ungdomarna som bas för de diskussioner som uppkommer. Vi har dock 9 personer som har svarat ja och 11 som har fyllt i både ja och nej eller fyllt i en egen ruta mellan dessa svarsalternativ, det vill säga vårt bortfall. Det intressanta med just bortfallet när det gäller den här frågan är att vi inte kunde tänka oss att ungdomarna skulle fylla i både ja och nej när vi konstruerade enkäten.

Hur kändes det att prata om sex&sånt under lektionen med Unga möter unga?

Figur 1.8 (Siffran på stapeln står för antal svaranden på det alternativet)

På figuren ovan ser man att de flesta har svarat 5 som betyder roligt/avslappnat eller 4 som också står för en positiv erfarenhet av lektionen. Vi kan alltså utläsa att de flesta, 90 %, tycker att det är roligt att prata om sex och sånt under lektionen med Unga möter unga. Vi har en som tyckte att det var jobbigt/pinsamt och 3 personer som har svarat 3 vilket står för mittemellan eller varken eller. Av hundra är det 1 som tycker att det är pinsamt vilket gör att det inte blir en så stor del, men det är viktigt att ha det i åtanke då det kanske hade blivit fler om vi hade haft fler svaranden. För att se motiveringen till dessa svar har vi en kvalitativ underfråga till den här frågan på enkäten där eleverna får möjlighet att motivera sitt svar. Genom den skall vi i analysen försöka se vad som gör att eleverna upplever en lektion med Unga möter unga som rolig/avslappnad.

5.2 Korstabeller

Nedan följer en presentation av våra kvantitativa data i form av korstabeller. Med hjälp av dessa tabeller kan vi göra jämförelser i svar.

Vilket program läser du? * Vad tyckte du om ämnet sex som togs upp? Crosstabulation

		Vad tyckte du om ämnet sex som togs upp?					Total
		ointressant	2	3	4	intressant	
Vilket program läser du?	praktiskt	1	0	9	20	24	54
	Vilket program läser du?	1,9%	,0%	16,7%	37,0%	44,4%	100,0%
	teoretiskt	0	1	5	20	20	46
	Vilket program läser du?	,0%	2,2%	10,9%	43,5%	43,5%	100,0%
Total		1	1	14	40	44	100
	Vilket program läser du?	1,0%	1,0%	14,0%	40,0%	44,0%	100,0%

Figur 1.9

På figuren ovan jämför vi svaren från det teoretiska programmet med det praktiska. Vi undersöker hur deras uppfattning i ämnet sex som tas upp under Unga möter unga. Vi ser att uppfattningarna om ämnet sex inte skiljer sig åt beroende på vilket program man går. Det är 44,4 % av dem som går det praktiska programmet som tycker att det var intressant och 43,5 % i det teoretiska. Vidare har 20 personer (37 %) från det praktiska och 20 personer (43,5 %) från det teoretiska svarat 4 på den här frågan vilket också står för intressant. Det är bara en person från varje program svarat en 1: a det vill säga ointressant. Vi tolkar detta resultat som att det inte föreligger någon nämnvärd skillnad i vad eleverna tycker om ämnet sex beroende på vilket program man går.

Crosstab

			Vad tyckte du om ämnet sex som togs upp?					Total
			ointressant	2	3	4	intressant	
Kön	Tjej	Count	0	1	5	17	18	41
		% within Kön	0,0%	2,4%	12,2%	41,5%	43,9%	100,0%
Kille	Count	1	0	9	23	26	59	
	% within Kön	1,7%	,0%	15,3%	39,0%	44,1%	100,0%	
Total	Count	1	1	14	40	44	100	
	% within Kön	1,0%	1,0%	14,0%	40,0%	44,0%	100,0%	

Figur 1.10

För att se om det finns några olikheter i hur tjejer och killar svarade korsade vi kön med samma fråga, det vill säga ämnet sex. Eftersom att alla från det praktiska programmet var killar har vi fler killar än tjejer som har svarat på enkäten, 59 killar och 41 tjejer. Vidare var nästan alla på det teoretiska programmet tjejer vilket ger oss liknande resultat som ovan. 44, 1 % av killarna och 43,9 % av tjejerna svarade intressant vilket är nästan identiskt med resultaten vi fick när vi korsade program med samma fråga. Hädanefter har vi valt att bara korsa frågorna med kön, då resultatet blir så likt när vi även korsar med vilket program, att det känns onödigt att korsa med båda.

Crosstab

			Vad tyckte du om ämnet relationer som togs upp?					Total
			2	3	4	intressant	bortfall	
Kön	Tjej	Count	0	11	13	17	0	41
		% within Kön	0,0%	26,8%	31,7%	41,5%	,0%	100,0%
Kön	Kille	Count	1	14	24	18	2	59
		% within Kön	1,7%	23,7%	40,7%	30,5%	3,4%	100,0%
Total		Count	1	25	37	35	2	100
		% within Kön	1,0%	25,0%	37,0%	35,0%	2,0%	100,0%

Figur 1.11

På figuren ovan korsar vi kön med ämnet relationer. Vi ser att det återigen inte skiljer sig i svar beroende på kön. Majoriteten av killarna 30,5 % (18 personer) har svarat intressant och majoriteten av tjejerna 41,5 % (17 personer). Varken tjejerna eller killarna har svarat 1 det vill säga ointressant, många har svarat en 3:a eller 4:a vilket visar på att de var nöjda med ämnet relationer som togs upp eller tyckte att det var varken intressant eller ointressant.

Crosstab

			Vad tyckte du om ämnet kondomanvändning som togs?					Total
			ointressant	2	3	4	intressant	
Kön	Tjej	Count	0	3	8	8	22	41
		% within Kön	0,0%	7,3%	19,5%	19,5%	53,7%	100,0%
Kön	Kille	Count	5	3	14	20	17	59
		% within Kön	8,5%	5,1%	23,7%	33,9%	28,8%	100,0%
Total		Count	5	6	22	28	39	100
		% within Kön	5,0%	6,0%	22,0%	28,0%	39,0%	100,0%

Figur 1.12

På figur 1.12 syns större skillnader i svaren killar och tjejer emellan än vad det har varit tidigare. Här korsar vi kön med ämnet kondom användning. Återigen har majoriteten av tjejerna 53,7 % svarat att de tyckte att det var intressant. Av killarna är det endast 28,8 % som har svarat 5, intressant. Det är fler killar (33,9 %) som har svarat 4 vilket också ligger nära intressant. Det är också endast killar (5 st) som har svarat 1, ointressant.

Kön * Hur kändes det att prata om sex&sånt under lektionen med Unga möter unga?
Crosstabulation

			Hur kändes det att prata om sex&sånt under lektionen med Unga möter unga?						
			ej svarat	jobbigt/pinsamt	3	4	roligt/avslappnat	bortfall	Total
Kön	Tjej	Count	1	0	1	16	23	0	41
		% within Kön	2,4%	0%	2,4%	39,0%	56,1%	,0%	100,0%
Kön	Kille	Count	0	1	6	19	32	1	59
		% within Kön	0%	1,7%	10,2%	32,2%	54,2%	1,7%	100,0%
Kön	Total	Count	1	1	7	35	55	1	100
		% within Kön	1,0%	1,0%	7,0%	35,0%	55,0%	1,0%	100,0%

Figur 1.13

På figuren ovan har vi korsat kön med frågan ”Hur kändes det att prata om sex & sånt under lektionen med Unga möter unga?”. Svaren är lika könen emellan, 56,1 % av tjejerna tycker att det var roligt/avslappnat jämfört med 54,2 % av killarna. Det är en tjej som har svarat 1 jobbigt/pinsamt och 1 kille som har svarat 2 som också ligger nära jobbigt/pinsamt. Vidare har bara 1 tjej svarat 3 jämfört med 6 killar.

Kön * Är sex&sånt ett känsligt ämne för dig att prata om? Crosstabulation

			Är sex&sånt ett känsligt ämne för dig att prata om?				
			ej svarat	Ja	Nej	bortfall	Total
Kön	Tjej	Count	1	3	29	8	41
		% within Kön	2,4%	7,3%	70,7%	19,5%	100,0%
	Kille	Count	0	6	50	3	59
		% within Kön	0%	10,2%	84,7%	5,1%	100,0%
	Total	Count	1	9	79	11	100
		% within Kön	1,0%	9,0%	79,0%	11,0%	100,0%

Figur 1.14

På figuren ovan har vi korsat kön med frågan ”Är sex och sånt ett känsligt ämne för dig att prata om?”. Majoriteten av både tjejerna (70,7 %) och killarna (84,7 %) har svarat nej. Det är dubbelt så många killar (6 st) än tjejer (3 st) som har svarat ja. Det intressanta med den här frågan är bortfallet där vissa av de svarandena har ringat i både ja och nej eller gjort en ring mellan dessa svarsalternativ. Det är 8 av tjejerna som har svarat på detta sätt, och 3 av killarna.

**Kön * Tycker du att sex&sånt är ett viktigt ämne att prata om i skolan?
Crosstabulation**

			Tycker du att sex&sånt är ett viktigt ämne att prata om i skolan?			
			Ja	Nej	bortfall	Total
Kön	Tjej	Count	39	1	1	41
		% within Kön	95,1%	2,4%	2,4%	100,0%
Kille	Count	55	4	0	59	
	% within Kön	93,2%	6,8%	,0%	100,0%	
Total	Count	94	5	1	100	
	% within Kön	94,0%	5,0%	1,0%	100,0%	

Figur 1.15

På figur 1.15 undersöker vi hur tjejer och killar har svarat på frågan ”Tycker du att sex & sånt är ett viktigt ämne att prata om i skolan?”. 95,1 % av tjejerna och 93,2 % av killarna har svarat att de tycker att det är viktigt att prata om sex & sånt i skolan. Det är bara en tjej som har svarat att det inte är viktigt att prata om sex & sånt i skolan jämfört med 4 killar. Även här är skillnaderna inte stora könen emellan, det framgår tydligt att både tjejer och killar tycker att det är viktigt att prata om sex & sånt i skolan.

			Vad tyckte du om ämnet kärlek som togs upp?					
			2	3	4	intressant	bortfall	Total
Kön	Tjej	Count	0	6	18	17	0	41
		% within Kön	,0%	14,6%	43,9%	41,5%	,0%	100,0%
Kille	Count	2	14	24	17	2	59	
	% within Kön	3,4%	23,7%	40,7%	28,8%	3,4%	100,0%	
Total	Count	2	20	42	34	2	100	
	% within Kön	2,0%	20,0%	42,0%	34,0%	2,0%	100,0%	

Figur 1.16

På figur 1.16 har vi korsat kön med ämnet kärlek. 41,5 % av tjejerna svarar 5, intressant jämfört med 28,8 % av killarna. Många har även svarat 4 som också står för intressant, 43,9 % av tjejerna och 40,7 % av killarna. Det är ingen som har svarat 1, ointressant, dock är det två av killarna som svarat 2 och 14 av killarna som svarat 3. Två av killarna har satt ett kryss mitt emellan två svarsalternativ (svarsalternativen är en skala mellan 1-5), deras svar räknas därmed som bortfall.

5.3 Observation (Den 4 november kl 13:00-14:30)

Vi har gjort en observation av en lektion med Unga möter unga. Detta för att vi ville få en bättre förståelse för svaren från enkäterna samt kunna tolka dem bättre. Vi ville undersöka bland annat hur mycket tid som lades ner på de olika ämnena och vilken typ av roll ledarna intog i klassrummet. Vi ville även se om det förelåg skillnader mellan hur killar och tjejer agerade, tyckte och tänkte kring ämnena som togs upp under lektionen.

Lektionen inleds med att ledarna kort beskriver verksamheten Unga möter unga och presenterar sig själva. De betonar att det råder ett öppet klimat under lektionen med Unga möter unga och att det inte handlar om rätt och fel, alla åsikter accepteras.

Eleverna börjar med att sätta sig i en ring i mitten av klassrummet, ledarna förbereder för första övningen som kallas tre T: n. Övningen är en uppvärmningsövning och går ut på att eleverna bildar led utifrån födelsedatum, hårfärg och ögonfärg. Ex: den som fyller först på året först i ledet och den som fyller år sist på året sist i ledet. Övningen är till för att eleverna ska få komma upp och röra på sig lite. Eleverna bildar ledet först utifrån födelsedagar, det tar inte lång tid och de skojar och diskuterar mycket med varandra under tiden som kön bildas. Sen ber ledarna eleverna att vända sig mot varandra två och två och säga något som de tycker om hos klasskamraten. Sedan ber de eleverna bilda ett nytt led, denna gång utifrån hårfärg och utan att prata med varandra. De lyckas bilda ledet där ljusast står först och mörkast sist under något sånär tystnad. Denna gång ombeds de att vända sig mot varandra två och två och säga något som de tycker om hos sig själva. Många stannar till och har svårt att komma på något därför hjälper två ledare till att illustrera, de tar upp exempel på saker som de gillar hos sig själva som t ex ”jag är rolig”. Ett sista led bildas, även detta under tystnad, denna gång utifrån ögonfärg, ljusast först och mörkast sist. De får tydliga instruktioner om att de inte ska prata samtidigt de bildar kön utan bara ”titta” på varandra. De tar lite längre tid än de andra gången men till sista bildar de ledet och vänder sig mot varandra två och två. Ledaren ber nu eleverna att ge varandra en kram, eleverna börjar le och ger ifrån sig ett härligt ljud när de kramas. Det låter ”åååhhhh”. Nu förklarar ledaren att de har vart med om de nödvändiga tre T:n, tittad på, talad till och tagen på.

Efter det så sätter sig alla ner för nu kommer övning två: ”heta stolen”. Här läser ledaren upp ett antal påståenden. Om man håller med skall man resa sig upp och byta plats, gör man inte det skall man sitta kvar. Denna övning är avsedd som underlag till diskussioner om olika ämnen såsom, sex, känslor och skillnader mellan killar och tjejer. I denna övning är två av ledarna med i leken och även vi observatörer för att avdramatisera det faktum att man faktiskt uttalar tydliga åsikter genom att byta plats eller sitta kvar. Ledaren för övningen läser upp påståenden som ”killar vill ha sex oftare än tjejer”. Hälften reser sig och hälften stannar kvar, sedan diskuteras varför man tror att killar vill ha sex oftare än tjejer och vice versa. Det märks att många har olika uppfattningar beroende på bakgrund, ålder etc. Många reser sig också för att kompiserna gör det. Ett annat påstående som läses upp är ”det är okej att vara ihop med någon som har en annan kulturell bakgrund än vad man har själv”. Vissa väljer att stanna kvar på stolen, tycker absolut inte att det är okej. En person som inte reser sig ger motiveringen ”Nej för jag har ariskt blod i mig och vill inte blanda mig med vem som helst,

inte ens USA fungerar trots att de är kristna då det finns mycket judar där". Sedan ger en annan person som rests sig sin bild med motiveringen att "så länge man tycker om varandra så borde det inte spela någon roll, man kan om man vill lära sig varandras språk och kultur". Övningen fortsätter på samma sätt och man ser att eleverna har olika uppfattningar och åsikter. Trots detta så gör "leken" i övningen att det blir okej att tala om dem öppet och alla respekterar att det är ett fritt forum. Efter att ha läst upp ett antal påståenden vill ledarna lätta upp stämningen i klassen och förklarar för eleverna att de nu ska göra en tredje övning som går ut på att alla skriver en ragningsreplik på en gul post-it-lapp som delas ut till dem. Sedan slänger man pappret i mitten, blandar, och så får alla läsa upp en ragningsreplik var. Den här övningen medförde till att alla skrattade mycket och tyckte att det var roligt med alla ragningsreplikor som lästes upp. En kille blev röd i ansiktet när han skulle läsa upp sin eftersom att han inte kunde läsa vad som stod. Efter ett tag kom han på det "Walla, du är en katt" sa han. Då började hela klassen att skratta, inklusive han själv.

Nästa övning som ledarna ville att eleverna skulle göra var en övning som heter "fyra hörn". Det går ut på att ledarna läser upp ett påhittat scenario där en person ställs inför ett problem. Utifrån vad eleverna tycker att personen ska göra så ställer de sig i olika hörn. Tre av hörnen står för ett specifikt påstående och utöver det finns det fjärde hörnet som är ett öppet hörn där man kan komma på en egen lösning eller välja en kombination av de andra hörnens påståenden. Ett av scenariorna var: Kalle och Stina är hemma hos Stina och de skall ha sex. Stina tar fram ett kondompaket som är halvt fullt. Vad tror ni Kalle tänker? Alternativen är: "Oj vilken tur jag har, en erfaren tjej" eller "jag är bara en i mängden" eller "undrar om hon alltid tar hem killar såhär" eller det öppna hörnet. Här ställde sig många på "oj är jag bara en i mängden", "undrar om hon alltid tar hem killar såhär". Det var två som ställde sig på hörnet "oj vilken tur jag har, en erfaren tjej".

Efter "fyra hörn" så fortsätter ledarna med nästa övning som är en tävling som heter "sex quiz". Den går ut på att man som ledare läser upp ett påstående eller en fråga. Den gruppen som kan svaret snabbast ropar ut ett gemensamt ljud som de kommit överens tidigare och svarar på frågan. Frågor som ställdes var bland annat: "hur djup är en vagina?", "Vad står STD för?", "hur gammal är man när man är byxmyndig i Sverige?", "Kan man få könssjukdomar i munnen?". Eleverna var väldigt duktiga och kunde svaren på de flesta frågorna. De flesta svarade snabbt och kunde mycket om könssjukdomar och det kvinnliga respektive det manliga könsorganet.

Ledarna gick vidare med en övning som heter "lista och styrk" där ledarna skrev "bra sex" på tavlan och så skulle eleverna fritt säga saker som behövs för att man skall kunna ha bra sex. Saker som kondom, kärlek, lack, läder, man och kvinna, säng, känslor, kåt etc kom upp. Sedan skulle man styrka alla överflödiga ord och bara ha kvar de åtta mest västenligaste. Kondom, känslor, man och kvinna, kåt, säng fick vara kvar.

Som sista övning fick eleverna ett antal A4-lappar med meningar om hur man skall gå tillväga när man trär på en kondom. Dessa skulle de sedan sätta i rätt ordningsföljd. De fick alla rätt

förutom två lappar som de hade bytt plats på. Efter det så illustrerade ledarna med hjälp av en dildo (och en kondom) hur man skall sätta på en kondom.

Sammanfattningsvis så uppfattade vi det som att eleverna både hade roligt och tyckte att mycket av det som togs upp under lektionen var intressant. Det var vissa elever som hade väldigt lätt att uttrycka sina tankar och åsikter medan vissa höll sig tysta i princip hela lektionen.

6 ANALYS

6.1 Sex&sånt- ett känsligt ämne?

Figur 1.7 i resultatkapitlet visar svaren på frågan ”Är sex&sånt ett känsligt ämne för dig att prata om?”. Det är 9 personer som har svarat ja på frågan och 11 stycken som har satt sitt svars kryss mitt emellan ja och nej. Av de sammanlagt 20 elever som svarat nej eller både ja och nej så är det ungefär lika många tjejer och killar. Även om man håller isär de båda grupperna så är fördelningen av könen jämn. Det kan också vara värt att nämna att hela 94 elever av 100 tycker att sex&sånt är ett viktigt ämne att prata om i skolan. Det innebär att de flesta av de elever som tycker att sex och sånt är ett *känsligt* ämne, ändå tycker att det är ett *viktigt* ämne att ta upp i skolan. Detta kan tolkas som om att de elever som upplever ämnet som känsligt ändå är öppna för att vilja prata om sex i undervisningen och med klasskamraterna, och då kanske företrädesvis med Unga möter unga eftersom så många har svarat att det var roligt/avslappnat att prata om sex under lektionen med Unga möter unga (se figur 1.8).

De 11 elever som svarat både ja och nej på frågan om sex&sånt är ett känsligt ämne har ofta givit motiveringar som:

”Beror på med vem och hur och så vidare” Kille 17

”Beror på situationen” Tjej 17

Motiveringar som de ovanstående känns vettiga och relevanta och det är nästan förvånande att inte fler än 11 elever har svarat på samma sätt. Kanske beror det på att vi bara hade ”ja” och ”nej” som svarsalternativ. I figur 1.8 har vi redovisat svaren på frågan ”Hur kändes det att prata om sex&sånt under lektionen med Unga möter unga?”. Där kan man se att det bara är 1 elev som har uppgett att det var jobbigt/pinsamt att prata om sex under lektionen med Unga möter unga. Detta måste tolkas som ett mycket positivt resultat, då de 9 elever som svarat att sex är ett känsligt ämne för dem att prata om och de 11 elever som svarat att det beror på med vem och/eller situationen om det är känsligt eller inte, inte tycker att det kändes jobbigt eller pinsamt att prata om sex under lektionen med Unga möter unga. Den eleven som har svarat att det var jobbigt/pinsamt att prata om sex under lektionen har inte uppgett någon motivering till varför men samma elev har svarat att han tycker att sex är ett känsligt ämne att prata om, så en tolkning kan vara att han inte känner sig bekväm att prata om sex&sånt i en så stora grupp som klassen utgör. De elever som känner så, även om det bara var en person så hade det förmodligen varit fler om vi haft fler svaranden, är svåra att nå i forum som Unga möter unga. Frisell (1996) skriver att unga tjejer uppger att den vanligaste källan för kunskap om sex är föräldrarna. Näst största upplysare var skolsköterska/barnmorska/kurator, och lärare utgjorde den tredje största gruppen. Många pratar också med sina väninnor. Vi har inte hittat någon forskning på vem unga killar väljer att prata med om sex, men om vi utgår från vår egen undersökning, där skillnaden mellan könen är relativt liten så kan man anta att även killar har ungefär samma källor. Vi hoppas att

de personer som tycker att det är jobbigt eller pinsamt att prata om sex med klassen får utlopp för sina frågor, känslor och tankar hos ovan nämnda källor. Två av elevernas motiveringar till varför sex&sånt är ett känsligt ämne att prata om tyder på att det kan vara så:

"Jag gillar att hålla sånt för mig själv och nära vänner" Tjej 16

"Inget man brukar prata om i öppna sammanhang" Kille 17

Frisell (1996) belyser även ett mångkulturellt perspektiv, och kommer fram till att de flesta tjejer med utländsk bakgrund talar med vänner eller andra utomstående istället för föräldrar. Under observationen kunde vi inte se någon skillnad mellan svenska elever och elever med utländsk bakgrund. Vi upplevde dem som lika aktiva under lektionen med Unga möter unga.

De elever som har svarat att de tycker att sex&sånt är ett känsligt ämne att prata om har motiverat sitt svar bland annat såhär:

"Kan kännas upprörande med vissas åsikter och värderingar" Tjej 17

"Det ju saker som på många sätt är privata och då kan det bli jobbigt" Tjej 17

"De andra ska inte bry sig" Kille 17

"Sex har med känslor att göra" Kille 18

Samma elever som har givit oss ovanstående motiveringar till varför de tycker att sex&sånt är ett känsligt ämne har fyllt i följande meningar som svar på frågan "Hur kändes det att prata om sex&sånt under lektionen med Unga möter unga?" (Elevernas citat är i samma ordning som ovan, det vill säga det första citatet ovan är skrivit av samma elev som det första av citaten nedan. Siffran efter citatet står för vilken siffra de kryssat för på skalan i svaret; 1=jobbigt/pinsamt och 5=roligt/avslappnat.)

"De var delaktiga och lätta att prata med. De hade själva en avslappnad attityd som smittade av sig" (5) Tjej 17

"Lite spänt är det alltid när man pratar om sånt men det släppte ganska bra" (4) Tjej 17

"Kändes bra inget krav om att prata om egna erfarenheter" (4) Kille 17

"Det var roligt att prata om något som inte hade så mycket med skolan att göra" (5) Kille 18

Detta resultat är som sagt mycket positivt, och det verkar som om ledarna för lektionen kan ta åt sig en stor del av äran för detta. Eleverna anser dem vara avslappnade och lätta och prata med, och en elev uttrycker lättnad över att ledarna inte ställde något krav på att man skulle prata om sina egna erfarenheter. Ledarna kommer att diskuteras mer i avsnitt 6.2.

Av de 100 eleverna som fyllt i vår enkät så har 79 stycken fyllt i att de inte tycker att sex&sånt är ett känsligt ämne att prata om (se figur 1.7). Motiveringarna till detta liknar varandra mycket både från killar och tjejer och från det teoretiska programmet och det praktiska. Våldigt många har motiverat sitt svar med att sex är naturligt, och att de är öppna personer som både tycker om att prata om sina erfarenheter av sex samt tycker att ämnet är viktigt att ta upp. Här är några exempel:

"Det är inte svårt för jag har växt upp i en familj där vi är öppna, alltså pratar om saker och ting" Kille 17

"För jag är ingen blyg person och jag tycker sex är viktigt" Kille 18

"Jag tycker att det är roligt och intressant plus helt naturligt" Tjej 17

"Sex är vanligt, alla borde prata om det och alla har det. Så varför inte prata om det?" Tjej 17

Helmius (2000) menar att sexualiteten förr var starkt knutet till reproduktion, men att detta band har luckrats upp på senare tid. Synen på samlag som tecken på kärlek och kärlek som legitimt skäl för samlag har spridits och är idag i stort sett accepterad. Ungdomar idag har socialiserats i en miljö som präglas av denna kärleksideologi. I samspel med sin omgivning har de tagit till sig föreställningen om att sex är något naturligt, något som alla har (Helmius 2000). Detta verkar stämma väl överens med resultatet av vår studie, där de flesta ungdomarna talar om sex som något naturligt, roligt och intressant. Även under den observation vi gjorde så kunde vi se att de flesta eleverna hade roligt under lektionen med Unga möter unga, och även de som inte var så aktiva under diskussionerna verkade trivas med att lyssna på ledarnas och sina klasskamraters tankar och åsikter. Helmius (2000) beskriver också hur kärleksideologin inte har förmedlats till ungdomarna som en norm utan mer som en självklarhet. Insocialiseringen börjar redan i barndomen. I media och i synnerhet genom Internet lär sig ungdomar tidigt vad sex innebär och går ut på. Det är viktigt att sex- och samlevnadsundervisningen hänger med i utvecklingen, ungdomar idag vet som sagt redan mycket om sex, Bäckman (2003) menar att i sexualundervisning riktad till ungdomar är betoning på eget ansvar och planering det som är viktigt nuförtiden. Dagens ungdomar måste lära sig att utöva säker sex, det vill säga de ska känna till hur de skyddar sig mot sjukdomar och oönskade graviditeter (Bäckman 2003). Vidare skriver Bäckman (2003) att i den ideala sex- och samlevnadsundervisningen så ska ungdomarna även kunna få känslomässig handledning och hjälp att finna sig själva och tillgång till vettiga vuxna i ett mediebrusande, föränderligt och förvirrande samhälle. Ungdomarna ska få kännedom både om sexualitetens potentiellt destruktiva sidor, men också få lära sig att uppskatta dess positiva sidor och att utnyttja det glädjande och stärkande i sin sexualitet. Metoden som Bäckman (2003) tar upp är öppen och utforskande mot andra och samtidigt reflexiv och inkännande gentemot det egna jaget. Dialogen är användbar i denna typ av undervisning. Eleverna uppmuntras till samtal både med läraren och med varandra. Tanken är att inga oreflekterade fördomar skall föras vidare utan att först bli uttalade och diskuterade (Bäckman 2003). Detta

är också mycket av det som Unga möter unga strävar efter, och denna studie talar för att det är rätt väg att gå. Under lektionen med Unga möter unga så anordnas en tävling, sex quiz (se observation), där eleverna får svara på frågor om sex. Vi blev positivt överraskade av elevernas omfattande kunskaper i ämnet och detta talar för att det inte främst är att lära ut nya kunskaper om sex till eleverna som är det viktiga i sex- och samlevnadsundervisningen, utan snarare att sälla i den kunskap de redan besitter och använda diskussion som redskap för att stötta ungdomarna i sin sexualitet samt för att försöka förebygga fördomar och sexuellt risktagande.

Som vi redan har konstaterat, så tycker de flesta av eleverna i vår studie att det var roligt/avslappnat att prata om sex&sånt med Unga möter unga (se figur 1.8). Vi ska även försöka förstå varför de tycker det. En anledning kan vara att ledarna för lektionen är både nära i ålder till eleverna själva och kommer utifrån (alltså är inte lärare på skolan), detta diskuteras mer i stycke 6.2. Ytterligare anledningar som eleverna uppgivit till att lektionen blev rolig och avslappnad är (siffran efter citaten är den siffra eleverna har fyllt i på skalan i svaret, se figur 1.8):

"Man fick höra andras åsikter" (4) Tjej 16

"Man kunde tala ut, man behöver inte hålla några hemligheter" (5) Kille 17

"Man skulle inte prata om sina egna erfarenheter. Därför var det roligt och lekfullt" (4) Tjej 17

"Det var roligt för dom verkar intresserade och det gjorde mig intresserad också" (5) Kille 17

Det är många av de svaranden som tagit upp liknande anledningar till varför det tyckte lektionen var rolig och avslappnad. Man kan tolka detta resultat som att eleverna tycker att var positivt att både få tala ut själva och att lyssna på sina klasskamraters åsikter och tankar. Det verkar också som om eleverna uppskattar lekfullheten i övningarna och att ledarna själva hade en avslappnad attityd till ämnet och att de deltog i lekarna. Mattson (1991) betonar skillnaden mellan sex- och samlevnadsundervisningen och den "vanliga" undervisningen i andra ämnen; den vanliga lärar-elevrelationen fungerar inte längre utan ersätts av en informell kontakt som är mycket mer personlig. Sex- och samlevnadsundervisning kan inte läraren läsa sig till, även om faktakunskaper är viktiga. Mattson (1991) talar också om att bredden på ämnet kräver att lärarna först får diskutera fram egna ståndpunkter, attityder och värderingar med andra lärare och elevvårdspersonalen på skolan. Det är också viktigt att läraren är öppen för elevernas önskemål om vad de vill och behöver prata om och även på aktuella ämnen och debatter som pågår i samhället (Mattson 1991). Under vår observation av lektionen med Unga möter unga så kunde vi ses att ledarna skickligt fångade upp elevernas kommentarer och styrde in samtalet på det eleverna var intresserade av att prata om. Flera elever har uppgivit att de tyckte att "ledarna hjälpte till att bryta stelheten" och att de under lektionen hade "den roligaste diskussionen om sex jag har haft" och så vidare. Vi kan alltså sluta oss till att eleverna tycker att ledarna spelar en viktig roll för att lektionen skall bli rolig och avslappnad.

Som man kan se i figur 1.8 så är det 7 personer som har svarat en 3:a på frågan hur det kändes att prata om sex&sånt under lektionen med Unga möter unga. 3:an tolkar vi som att man tycker att det var varken jobbigt/pinsamt eller roligt/avslappnat att prata om sex under lektionen. Kanske tycker de elever som svarat 3 att det var både pinsamt och roligt eller kanske är de bara helt likgiltiga. Av de som kryssat för 3:an så har 4 stycken inte givit oss någon motivering och 1 person har bara skrivit ”vet inte”. De två återstående motiveringarna lyder som följer:

”Man fick psykoser på vissa saker” Kille 18

”Tja man är väl lite blyg men det gäller alla såna där gruppövningar etc” Tjej 17

En av eleverna verkar alltså tycka att det berodde på övningarna att det var lite jobbigt under lektionen. Det första citatet är svårtolkat, kanske fick han ”psykoser” på övningarna även han eller så var det något annat som inte var helt bra. Sammanfattningsvis så pekar resultatet på att eleverna har mycket positiva erfarenheter av Unga möter unga, det känns som om ledarna och undervisningsformen passar de flesta eleverna, även de som tycker att sex&sånt är ett känsligt ämne att prata om.

6.2 Vem ska lära ut sexualkunskap?

Vi ställde två frågor i enkäten som har och göra med själva undervisningsformen för Unga möter unga. Frågorna handlade om vad eleverna tyckte om att ledarna var unga och hur det kändes att ledarna kom utifrån, alltså inte jobbade på skolan. Utifrån enkäten kan man se att de flesta elever tyckte att det var positivt att ledarna för Unga möter unga låg nära deras egen ålder. På det teoretiska programmet, där nästan alla svaranden var tjejer, har alla svarat att de tycker att det är positivt att ledarna var unga förutom en. Det är alltså 99 % av den gruppen som tycker att det är positivt att ledarna för Unga möter unga själva är unga. På det praktiska programmet, där alla svaranden var killar, ser man en liknande tendens. Alla förutom tre personer har svarat att de tyckte att det var väldigt bra att ledarna var unga. Det var alltså 97 % av de killar från det praktiska programmet som tyckte att det var positivt att ledarna för Unga möter unga låg nära deras egen ålder. Nedan presenteras några exempel på ungdomarnas motiveringar till varför det var bra att ledarna för lektionen var unga.

”Jag tyckte att det var bra att dom var unga för då tänker man ungefär lika.” Tjej 17

”Ger en bättre relation, blir inte lika skiltt” Kille 17

”Jag tycker att det var bra att dom var unga för då var man mer öppen och kände igen sig.” Tjej 17

De flesta svaren handlade om att ungdomarna tyckte att det var bra att ledarna var unga eftersom att de vågade vara mer ”öppna” då ledarna låg nära deras egen ålder. Andra motiveringar var att de kände att ledarna låg på samma nivå som dem själva. Peer education

är en metod som handlar om att en grupp, i detta fall ungdomar, undervisar eller arbetar för andra ungdomar. Medlemmar i de grupper vi tillhör har stor betydelse för identifieringen och våra värderingar (Wilhelmsson 2003). Detta stämmer väl överens med de svar vi fick in i vår studie.

Enligt den amerikanska hemsidan ”[advocates for youth](http://www.advocatesforyouth.org)” visar flera amerikanska studier att människor har större benägenhet att ändra attityder och lyssna på andra människor som de kan identifiera sig med. Dessa studier har visat att ”peer to peer” education har positiv effekt på ungdomars hälsobeteende, framförallt våldsbeteende och sexuellt beteende. Studier visar att om ungdomar ser sina ”peers” förespråka eller använda kondom är sannolikheten större att de också gör det. Detta då ungdomarna som fungerar som ”peer educators” talar ett språk som ligger närmare ungdomarnas vilket gör att ungdomarna i sin tur tar in informationen lättare än om vuxna lär ut samma sak⁶.

Att det var positivt att ledarna var unga är något som både tjejer och killar tyckte. Däremot skiljer sig svaren lite då det praktiska programmet, där alla eleverna var killar och fick tjejer som ledare för lektionen. Tjejerna på det teoretiska programmet hade samma ledare och fick därmed ledare av samma kön. Tjejerna verkade inte ha något emot att det bara var tjejer som undervisade och killarna verkade även de nöjda med de kvinnliga ledarna:

”Bra att dom var i samma ålder och av motsatt kön så att det inte blev endast killar” Kille 17

En anledning till att killarna tyckte att det var positivt med kvinnliga ledare kan vara att de ständigt omringas av killar i klassen och att de ibland vill höra vad tjejer tycker och tänker kring sex. Johansson (2005) skriver om myterna kring den självsäkra manligheten i diskussionen om sexualitet. Johansson (2005) menar att bilden av den osäkra kvinnan och den säkra mannen har ersatts av en mer komplex bild idag, balansen mellan unga män och kvinnor har börjat ändras. Unga kvinnor tar idag mer initiativ. Även Giddens (2001) talar om att synen på sexualitet tjejer och killar emellan har förändrats, idag anser många tjejer sig ha rätt att vara sexuellt aktiva på samma villkor som killar. Därför kanske det är av större vikt för dagens unga män att höra tjejers perspektiv på sexualitet, relationer med mera, än det var för tidigare generationers killar.

Många från det praktiska programmet beskrev även ledarnas personliga egenskaper i svaren. Det var flera av killarna från det praktiska programmet som kommenterade ledarnas utseende i frågan som handlade om vad de tyckte om att ledarna för Unga möter unga var unga. Exempel på kommentar om ledarnas utseende kunde vara:

”Dom va snygga och bra” Kille 17

”Skitbra, söta också” Kille 17

---

⁶

<http://www.advocatesforyouth.org/PUBLICATIONS/factsheet/fspeered.htm>

Johansson (2005) menar att vi idag ser en tydlig sexualisering av kroppen. Både kvinnor och män ses som sexuella objekt, men vi frågar oss om vi hade fått in samma kommentarer om utseendet på ledarna om de hade varit killar. Vi tror dock att även manliga ledare, om det funnits, skulle ha fått kommentarer om sitt utseende från eleverna. Vi tycker också att det är värt att nämna att det inte är någon som *bara* har kommenterat utseendet, alla skrivit att ledarna var ”bra och snygga” eller ”söta och roliga”.

Det var även många, främst killarna från det praktiska programmet, som betonade att eftersom att ledarna för Unga möter unga var unga så hade de större kunskap om ”dagens sex”. Sexualkunskap är ett ämne som är i ständig förändring i och med att samhällets normer och värderingar förändras, och eleverna verkar uppskatta att undervisas av ”moderna” personer som ”lever i nutiden”.

”Skitbra dom vet mer vad som försiggår nu, gamla folk är gamla haba” Tjej 17

”Att dom vet om dagens sex och bra för att dom är moderna” Kille 17

”Bra för dom lever i nutid och vet vad som händer idag och hur samhället fungerar” Kille 17

”Bra roligt att lyssna, dom vet lite mer eftersom att allt förändras med tiden” Tjej 17

Hirdman (2005, red Johansson) menar att sexualiteten ingår i inlärd attityder som vi får med oss från pornografiska filmer, tidningar och övrig media. Vi lever i en mediakultur där temat sexualitet utgör såväl nyhetsmaterial som underhållning. Det är främst det västerländska samhället som har skapat en hel vetenskap om sexualiteten. Sex tillskrivs idag stor betydelse och lyckas påverka många handlingar. Sexualiteten är även något som används i samband med marknadsföring i dagens konsumtionssamhälle (Giddens 2001). Detta är ytterligare skäl till att ungdomarna tycker om att lyssna på och berätta saker för personer som även de växt upp i samma mediesamhälle som ju har exploderat på senare år främst i och med Internet. Forsberg (2000) skriver att sexualitet och normsystem som reglerar sexuella uttrycksätt är djupt förankrade i människors liv. Attityder och föreställningar som rör sexualitet är seglivade och det innebär att det krävs stora förändringar i ett samhälle och i individen själv innan förhållningssätt till sexualitet förändras. Detta kan förklara att föräldrar, äldre lärare och annan skolpersonal som växt upp under en tid med andra värderingar och normer kanske har svårare att förstå sina barns/elevs tankar och åsikter om sex än ledarna för Unga möter unga som bara är cirka fem år äldre än eleverna själva.

De som inte tyckte att det var positivt att ledarna för Unga möter unga var unga, uttryckte det inte som negativt att ledarna var unga, utan menade snarare att det inte spelade någon roll. Inte heller här kunde vi se någon skillnad mellan vad killar och tjejer tyckte.

”Bra men det hade inte varit någon stor skillnad om dom var gamla.” Tjej 17

”Helt okej” Kille 17

Eftersom att svaret ”okej” är så svårtolkat blir det svårt att förstå vad de menar med det. Vi tolkar det som att de menar att det är varken eller.

En annan av frågorna handlade om vad eleverna tyckte om att ledarna för Unga möter unga inte arbetade på skolan, det vill säga ”kom utifrån”. När det gäller åldern på ledarna för Unga möter unga var i princip samtliga överens om att det var positivt. Även i den här frågan svarade majoriteten att det var bra att de inte arbetade på skolan. Motiveringarna skiljer sig åt, vissa svarar att det var bra eftersom att man kan öppna sig mer. Andra betonar åldern igen, det vill säga att alla som jobbar på skolan är äldre. Av dem som går på det teoretiska programmet (övervägande tjejer) så svarar alla att det var positivt förutom fyra personer som svarar att det inte spelar någon roll och tre personer som inte svarat alls.

Av dem som går på det praktiska programmet var det tre personer som svarade att det inte spelar någon roll att ledarna kom utifrån. Vidare var det tre personer som inte svarade alls och en person som svarade ”vet ej”. Vi kan inte veta vad de som inte svarade alls tycker och inte heller vad den personen som svarade ”vet ej” anser om saken. Däremot vet vi att det inte var någon av dem som svarat som tycker att det var negativt. Förutom svar som ”spelar ingen roll” och inga svar alls var ungdomarna positiva till att ledarna kom utifrån. Av dem som svarar att det är positivt att ledarna kom utifrån löd motiveringarna till exempel såhär:

”Det var nog mycket bättre än om det hade varit någon gammal kärring från skolan” Tjej 17

”Bra så slipper man skämmas om man träffas igen” Kille 17

”Bra det är lättare att prata när det inte är en person man kommer att möta varje dag” Tjej 17

”Det är jättebra för då vet man hur folk utanför skolan tänker” Kille 17

Särskilt tjejerna betonade åter igen vikten av att ledarna var unga, även på denna fråga. Sammanlagt var det sex tjejer som motiverade sitt svar med åldern på ledarna. Från det praktiska programmet var det ingen som gav motiveringen att ledarna var unga. Det var däremot flera som tyckte att det var positivt att ledarna kom utifrån eftersom att man slipper skämmas om man inte träffar dom igen. Några elever har också givit oss motiveringen att de tyckte att det blev en mer avslappnat lektion i och med att ledarna kom utifrån. Att de tyckte att det var avslappnat att prata om just sexualitet med Unga möter unga framgår i Figur 1.8. Där ser man att hela 90 % tycker att det är avslappnat att prata om sexualitet med Unga möter unga.

Att eleverna tycker att det är mer ”skämmigt” att prata om sex och dylika ämnen med sina vanliga lärare är lätt att förstå. Mattson (1991) betonar skillnaden mellan sex- och samlevnadsundervisningen och den ”vanliga” undervisningen i andra ämnen; den vanliga lärar-elevrelationen fungerar inte längre under sex och samlevnadsundervisning utan ersätts

istället av en informell kontakt som är mycket mer personlig. Detta är nog inte helt lätt att genomföra som lärare. Vi tror att lärare kan ha svårt att släppa på sin auktoritet och ersätta den med den informella kontakt som Mattson (1991) talar om. För att inte tala om att återgå till den vanliga elev-lärrarrelationen efter sex och samlevnadsundervisningen. Det känns som det bara skulle förvirra både eleverna och läraren själv. Centerwall (1996) menar att man som lärare skall försöka ha öppenhet som metod i sexualundervisningen då det bidrar till öppenhet bland eleverna. Detta är mycket lättare för ledarna för Unga möter unga att vara öppna, eftersom de inte behöver träffa eleverna igen, en lärare på skolan kanske inte tycker att det är jättekul att berätta om sina personliga erfarenheter för sina elever som det sedan måste träffa varje dag. Så vår slutsats är att de är positivt att ledarna för Unga möter unga kommer utifrån, både för eleverna som kan vara med öppna och avslappnade, lärarna på skolan som slipper skapa en ny informell och öppen kontakt med sina elever och för ledarna själva eftersom de kan vara öppna om sig själva utan att behöva träffa eleverna igen.

6.3 Ämnena som togs upp

När vi gjorde vår observation såg vi att övningarna som klasserna gjorde med Unga möter unga berörde fyra teman: sex, kärlek, relationer och kondomanvändning. På vår enkät får eleverna svara på vad de tyckte om varje tema, dessa resultat finns presenterade på den kvantitativa delen av uppsatsen (kapitlet Resultat). Vi ville även undersöka om det fanns något ämne som saknades, därför hade vi med en öppen fråga på enkäten där eleverna själva fick fylla i om de ansåg att det var något ämne som saknades. Nedan följer en kort presentation av vad de tyckte om varje ämne.

6.3.1 Sex

Som framgår av figur 1.3 så tyckte 84 % av ungdomarna tyckte att sex var ett intressant ämne att prata om. Bara en person (en kille) har uppgett att han tyckte sex var ett ointressant ämne. 14 personer fyllt i en 3: a vilket betyder att de tyckte sex var varken intressant eller ointressant som ämne.

På figur 1.9 gör vi en jämförelse av svaren på ovan nämnda fråga mellan det teoretiska (tjejer) programmet med det praktiska (killar). Vi ser att uppfattningarna om ämnet sex inte skiljer sig åt nämnvärt beroende på vilket program man går, och heller inte mellan killar och tjejer.

Sexualitet bland tjejer ses ofta som ett risktagande då tjejer kan bli gravida utanför äktenskapet. Tjejer har svårt att tala om sex med varandra, de är rädda för att avslöja för mycket då de kan få en stämpel men enligt Tolman (2002) beror det även på att man inte känner sig tillräckligt bekväm med att uttrycka sin sexualitet. Killar har däremot mycket lättare att prata om sex och uttrycka viljan att ha sex framför varandra (Tolman 2002). Åldern för samlagsdebuten har sjunkit och ligger på lite över 16 år för tjejer och något senare för killar. En klassrelaterad skillnad kan konstateras vad gäller samlagsdebut. I de yrkesrelaterade gymnasieklasserna är åldern för sexdebuten lägre än i de studieförberedande klasserna (Forsberg 2000). Trots dessa dokumenterade skillnaderna mellan könen och mellan

yrkesrelaterade och teoretiska program så visar eleverna i vår studie inga skillnader sinsemellan i huruvida de tycker ämnet sex är intressant eller ej.

Blom m fl (2008) tar också upp skillnader i killar och tjejers sexualitet. Samtidigt som det finns uppfattningar om att en kille ska vilja ta för sig, så finns det normer som hindrar tjejer från att vara lika framfusiga. I många fall är det fortfarande så att tjejer fick ett "horrykte" eller sågs som slampor om de hade haft många sexuella partners medan killar istället blev kallade "players" eller "pimps" (Blom m fl 2008). Eftersom våra enkäter var anonyma så kunde även tjejer uppge att de tycker sex är ett intressant ämne utan att vara rädda för att bli beskyllda för att vara för framfusiga, det är förmodligen därför som vårt resultat har så små skillnader tjejer och killar emellan.

6.3.2 Kärlek

I figur 1.4 kan man se att de flesta, 76 %, av de svarandena tycker att kärlek är ett intressant ämne att prata om. Inte en enda person har fyllt i en 1: a, det vill säga ointressant, och bara två personer har uppgett en 2:a som svar. På figur 1.16 korsar vi ämnet kärlek med kön och ser därmed att det inte finns några betydande könsskillnader i vad eleverna tyckte om ämnet kärlek.

Helmius (2000) menar att synen på sexualitet och samlag som uttryck för kärlek, ömhet och gemenskap är ganska ny i Sverige. Förr var sexualitet starkt knutet till reproduktion, men detta band har luckrats upp på senare tid. Synen på samlag som tecken på kärlek och kärlek som legitimt skäl för samlag har spridits och är idag i stort sett accepterad. Helmius (2000) skriver också om de många förväntningar som kärleksideologin rymmer. Det är förväntningar som trygghet och spänning, frihet och beroende, självförverkligande och ömsesidighet, romantisk kärlek och gränsöverskridande passion, sexuell överensstämmelse och sexuell variation och förnyelse, och allt detta inom ramen för en monogam tvåsamhet. När man läser detta så förstår man varför kärlek kan vara både så underbart men också varför det är kan vara svårt för människor, och då i synnerhet (oerfarna) ungdomar att leva upp till dessa höga förväntningar. Berg (2002) skriver också om att tjejer tror att genom att killar blir kära så blir de också mindre egocentriska i sängen. De ser kärlek som något meningsfullt i den sexuella samvaron med killar. Inom kärleks-viets ramar förväntas killarna se tjejernas sexualitet lika viktig som sin egen (Berg 2002). Vi kunde även under observationen se att eleverna, både killar och tjejer, tyckte att kärlek var ett roligt och intressant ämne att prata om. I bland annat leken "lista och stryk" (se observation) så angav eleverna kärlek som ett måste för att kunna ha sex.

6.3.3 Relationer

I figur 1.5 kan man se att 72 % har svarat att de tyckte att det var intressant att prata om relationer under lektionen med Unga möter unga. Dock är det många, 25 %, som har svarat 3 på enkäten vilket innebär att de tycker "varken eller". På figur 1.11 ovan korsar vi kön med frågan om ämnet relationer. Vi ser att det återigen inte skiljer sig i svar beroende på kön/program.

I media såsom filmer, TV, tidningar, böcker och Internet med mera sprids föreställningen om vikten av tvåsamhet. Tvåsamheten framställs som lösningen på problem med skiftande karaktär, och framför allt blir den ensamhetens ”happy ending” (Helmius 2000). Precis som med ämnet kärlek så kunde vi under observationen se hur eleverna tyckte att det var kul att diskutera ämnet relationer. Det var också intressant att höra ungdomarnas olika bild av hur ett förhållande skulle se ut, exempelvis tyckte vissa att det var omöjligt att vara tillsammans med en person från en annan kultur, medan andra tyckte att det skulle vara intressant att, genom att vara ihop med en person från en annan kultur, få se världens ur ett annat perspektiv.

6.3.4 Kondomanvändning

I figur 1.6 kan man se att 67 %, har svarat 5 eller 4 när det gäller ämnet kondom, vilket står för intressant. Vidare har 22 personer svarat 3 vilket står för varken eller, eller mitt emellan. Det är 5 personer som har svarat ”1” det vill säga ”ointressant” och 6 personer som har svarat 2. Om man tittar på alla ämnena så är kondomanvändning det ämne där flest personer fyllt i en 1: a, det vill säga att det tycker ämnet är ointressant att prata om. Vi undrar om det har att göra med att upplägget (se observation) var ointressant eller om det har att göra med ungdomarnas tidigare kunskap om kondomanvändning. Eckemar m fl. (2008) konstaterar att det är mellan 71-76 % av ungdomarna som använder något preventivmedel vid första samlaget, kondom är vanligast. Centerwall (1996) skriver att internationellt sett är svenska ungdomar väldigt duktiga på att använda skydd. Om man ska döma av dessa fakta, så verkar ungdomar idag vara relativt vana vid att använda kondom, kanske är det det som gör att de tycker att ämnet är mindre intressant; det kan redan mycket om det. Vi tror att det förmodligen är olika för olika personer; om man är van vid att använda kondom, så känns det kanske tråkigt och oviktigt att lära sig om hur man sätter på en kondom, oavsett upplägg på undervisningen, och om man inte alls är van vid kondomer så kanske det känns pinsamt att visa att man inte vet hur man gör, där kan man kanske utarbeta en ny undervisningsform, kanske kan eleverna få jobba i mindre grupper så att de inte behöver visa sin okunskap för hela klassen, fast å andra sidan är det ju bra att de mindre kunniga eleverna lär sig av de som kan mer. Centerwall (1996) tar upp ett konkret exempel som tips i sexualundervisning; att göra en lista med anledningar för och emot kondomanvändning. Detta gör att eleverna själva får komma på fördelarna med kondomanvändning (Centerwall 1996). Under observationen såg vi att Unga möter unga bygger på detta sätt att lära ut. Flera av övningarna, till exempel lista och stryk, handlar om att eleverna själva i samråd med varandra får komma på fördelar respektive nackdelar med till exempel kondomanvändning, sex eller relationer. Värderingsövningar är ett sätt att få ungdomarna att själva resonera kring de olika teman och fungerar mycket bra, tycker vi, för Unga möter unga.

På figur 1.12 undersöker vi skillnader i svar könen emellan gällande ämnet kondom. Här finns större skillnader i svar än vad de gjort tidigare med de andra ämnena som togs upp. Det är fler killar som svarade att de tyckte att ämnet kondomanvändning var ointressant. Dock tyckte majoriteten av både killarna och tjejerna att det var ett intressant ämne. Detta kan man också spekulera i vad det beror på. Kanske är killarna mer vana vid att använda kondom, eftersom det trots allt är de som ska ha den på sig.

Maria Bäckman (2003) menar att i sexualundervisning riktad till ungdomar är betoning på eget ansvar och planering ett förhållandevis nytt inslag. Dagens ungdomar måste lära sig att utöva säker sex, det vill säga de ska känna till hur de skyddar sig mot sjukdomar och oönskade graviditeter (Bäckman 2003). Kindeberg (1997) skriver att det kan vara så att ungdomar, trots att de känner till riskerna med ett visst sexuellt beteende, exempelvis oskyddat sex, väljer att bortse från dem. Självklart ska man ha rätt att räkna bort risker i mötet mellan människor, skriver Kindeberg (1997), poängen är att ett sådant val inte skall göras baserat på okunskap om riskerna. Mot bakgrund av detta så anser vi att kondomanvändning är ett mycket viktigt inslag under lektionen med Unga möter unga, även om det var det minst populära ämnet.

6.3.5 Ämnen som saknades

När det gäller ämnen som saknades var det skillnader i svaren om man jämför det praktiska och det teoretiska programmet. Dock svarade de flesta nej, det vill säga att det inte saknades något ämne på båda programmen. Från det teoretiska programmet var det 39 personer som svarade nej, från det praktiska var det 50 personer som svarade nej. Vi tolkar det som att dessa personer var nöjda med de teman som togs upp under lektionen med Unga möter unga eftersom att de inte tycker att något ämne saknas. Förutom de som bara skrev nej som svar på frågan om det var något ämne de saknade, så var det två personer från det teoretiska programmet som skrev motiveringar till sina nekande svar:

"Ni fick med det mesta som rör sig i alla tonåringars skallar när det gäller alla tankar kring sex, kärlek och relationer" Tjej 17

"Det var lagom mycket av allt" Tjej 17

De var dock några elever, från båda programmen som tyckte att något ämne saknades, eller ville veta mer om något specifikt ämne. Nedan presenteras svaren från dem. Ett ämne som kom upp var homosexualitet och HBT-frågor:

"Dom pratade inte om homosexualitet" Kille 18

"Ja, kunde ha varit mer om HBT frågor men dom kom upp genom scenariona" Tjej 16

Forsberg (2000) konstaterar att inställningen till homosexualitet har blivit mer accepterande de senaste åren. En öppnare inställning kan också skönjas i och med att fler ungdomar idag funderar över sin egen sexualitet. Enligt vissa studier är det också färre personer idag som enbart attraheras av personer av motsatt kön. Under observationen såg vi att homosexualitet var något som främst kom upp genom de olika värderingsövningarna, "heta stolen" och "fyra hörn". Där läste ledarna upp olika påståenden som hade med homosexualitet att göra, eleverna fick sedan själva diskutera vad som var rätt och fel. Åsikterna var skilda, vissa tyckte att det var "normalt" att två killar blev tillsammans andra tyckte absolut inte det och blev besvärade av att prata om det. Ungdomarna hade generellt en öppen inställning till

homosexualitet och trots att de var emot det tyckte de att det hade blivit något vanligt, en del av samhället. De få personer som uttryckte motvilja och rent av äckel gentemot homosexualitet var genomgående killar.

Det var en elev från det praktiska programmet som tyckte att kärlek och relationer saknades och fyra stycken från det teoretiska. Trots att majoriteten var nöjda med ämnena kärlek och relationer som framgår av resultatet ovan och i figur 1.4 så var det några som tyckte att ämnet saknades helt eller kanske ville de diskutera ämnena mer. Här ytterligare några svar på frågan ”Var det något ämne du saknade?”:

”Kärlek och relationer” Kille 17

”Mer om saker man borde/borde inte acceptera i en relation” Tjej 17

”Kanske synen på vad en relation är” Tjej 17

Vi tror att de elever som tyckte ämnena kärlek och relationer saknades menade att de ville prata om mer specifika saker inom ämnena, och kanske om något egen problem eller erfarenhet, särskilt de två sista citatet tycker vi tyder på det. Eckemar m fl (2008) skriver att ungdomar efterfrågar mer kunskap om risker och hur man kommunicerar med sin partner. Eckemar m fl (2008) skriver också att behovet av kommunikation är av stor vikt när det gäller sex- och samlevnadsundervisning. Detta kommer tyvärr i skymundan i dagens tekniska värld, där allt ska ske hastigt och opersonligt.

Ofta koncentreras sex- och samlevnadsundervisning till bara sexundervisning. Men samlevnadsdelen är minst lika viktig. Ohberg (1988) tar upp konkreta metoder och övningar som kan användas i samlevnadsundervisningen upp. Ohberg (1988) skriver bland annat om rollspelövningar som ska lära eleverna att lyssna på varandra och undvika onödiga konflikter. Hon skriver också om rädsla; när man kommit underfund med hur mycket bättre kontakt man får med människor genom att klart och tydligt uttrycka sina känslor så återstår för de flesta ändå att stort hinder, nämligen rädslan för att göra bort sig eller att bli avvisad. Det är så mycket värre att bli avvisad när man uttrycker egna känslor än om man bara talar om en allmän åsikt. För att få kontakt och fördjupa en relation så måste man våga ta risken att bli avvisad.

Genom vår observation av lektionen med Unga möter unga såg vi att ämnet relationer mestadels diskuterades utifrån partners, oftast pojkvän-flickvän. Vi tycker att man borde diskutera även andra relationer som är minst lika viktiga för ungdomarna, till exempel vänskap. I den åldern som våra svaranden är i så är vännerna viktiga och det är även genom dem som man identifierar sig själv (Frisell 1996). Även relationer till föräldrar, syskon och lärare är något som kan vara intressant att ta upp tycker vi. Nuförtiden så bildas många nya familjekonstellationer, med styvföräldrar och styvsyskon, halvsyskon och plastfamiljemedlemmar. Dessa nya relationer kan vara svåra för ungdomar att tackla och det

är därför relevant för dem att få prata om dem, likaväl som det är relevant att prata om relationen till sin partner.

När vi tittar på svaren på frågan om det var något ämne som eleverna saknade, ser man att språket som ungdomarna använder sig av i sina svar skiljer sig åt mellan det praktiska och det teoretiska programmet. På det praktiska programmet använder man värdeladdade ord, som nog många skulle klassa som ”grovt språk”. På det teoretiska programmet förklarar man mer vad man saknade i meningar och använder neutrala ord som är mer relationsbetonade. Ambjörnsson (2003) beskriver hur ord som hora och slampa används och upplevs på många olika sätt. Orden används av ungdomar från olika bakgrunder och klasser, men att orden betyder samma sak, används på samma sätt eller för med sig samma stigma i de olika grupperna är inte lika självklart. Den ordning som orden upprätthåller tycks alltså inte bara härstamma från föreställningar om genus och sexualitet, utan även nära höra ihop med etnicitet och framför allt klass (Ambjörnsson 2003). Ett annat vanligt värdeladdat ord för ungdomar är ”kickers”. Ambjörnsson (2003) talar om elevers förståelse för kickers som tjejer eller killar, företrädesvis på ett yrkesförberedande program, ofta invandrare, som upplevdes ”ha attityd”. Att ha attityd innebar för ungdomarna bland annat att kalla varandra ord som hora eller fitta. Man kan alltså säga att användandet av tidigare nämnda ord i den allmänna förståelsen i skolan, innebär att man riskerar att definieras som en kicker, det vill säga en person med låg social status. Här kan man se att användningen av begrepp som hora är nära knutet till klasstillhörighet (Ambjörnsson 2003). Vi kunde även genom vår observation se att eleverna (som alla var killar) på det praktiska programmet var benägna att använda ord som hora även muntligt. Här är några av svaren som vi tycker visar ovan beskrivna skillnad:

”Oralsex och fitta” Kille 17

”Ställningar” Kille 19

Jämför...

”Andra skydd deras funktioner och brister” Tjej 17

”Information om könssjukdomar” Tjej 16

Frisell (1996) berättar om lektioner i sex- och samlevnads undervisning och utifrån observationer gör hon dessa tolkningar; att flickor är mer relationsorienterade i frågor som ställs och att man ofta frågar frågor om det andra könet. Pojkar ställer mer konkreta frågor om sex och går inte mycket in på ämnen som handlar om det andra könet såsom graviditet etc. Sättet att formulera sig beror inte bara på om man går teoretiskt eller praktiskt program, det är även en könsskillnad. Eftersom alla elever på det praktiska programmet var killar och de flesta elever på det teoretiska programmet var tjejer, så är det svårt för oss att skilja på vad som är köns- eller klasskillnader. I fallet med språket förmodar vi, mot bakgrund av vår tidigare forskning och teori, att det är både och.

6.4 Effekten av Unga möter unga

I vår enkät så hade vi med frågan ”Finns det något du tänker annorlunda om efter Unga möter unga?”. Detta för att se om Unga möter unga tar upp något specifikt ämne eller dylikt som sätter igång nya tankebanor eller sätt att se på saker hos ungdomarna. Av de 100 eleverna som svarade på enkäterna så har 57 stycken svarat att det inte finns något de tänker annorlunda om efter Unga möter unga. Vad det kan bero på, att så många svarade nej på denna fråga, är svårt att svara på. Det kan vara så att de flesta faktiskt inte tänker annorlunda efter lektionen med Unga möter unga. Men det kan också tolkas som att ungdomarna själva inte har hunnit märka att de faktiskt tänker annorlunda eller att det är en mer långsiktig process; de kanske kommer att tänka i andra banor om några dagar eller veckor. Kindeberg (1997) har undersökt skolundervisningens möjligheter att förändra elevernas tänkande inom området aids och sex. Efter ett år av projektundervisning i flera klasser så kunde hon konstatera att det inte förelåg någon skillnad i elevernas tänkande kring sex och efter två år märktes en skillnad, men bara i elevernas faktakunskaper. Det är ju ett positivt resultat i sig men att förändra ungdomars tänkande kring sex verkar vara något som tar oerhört mycket tid i anspråk och därför ska vi kanske inte vänta oss att 90 minuter med Unga möter unga ska förändra elevernas tänkande. Forsberg (2000) skriver att sexualitet och normsystem som reglerar sexuella uttryckssätt är djupt förankrade i människors liv. Attityder och föreställningar som rör sexualitet är seglivade och det innebär att det krävs stora förändringar i ett samhälle och i individen själv innan förhållningssätt till sexualitet förändras. För det upplysningsarbete som bedrivs blir konsekvenserna att det krävs insatser som både är långsiktiga och kommer ungdomarna nära i reflekterande diskussioner, för att ett bra resultat ska kunna uppnås (Forsberg 2000).

Av de återstående 43 enkätsvaren så var det 10 personer som inte svarat alls och räknas därför som bortfall. Av 33 personer som har uppgett att de tänker annorlunda efter Unga möter unga så har flera av tjejerna svarat att de tänker annorlunda kring kondomanvändning, att de ska använda kondom oftare och så vidare:

”Jag ska tänka mer i kondomsituationen.” Tjej 17

Kindeberg (1997) skriver att man ska ha rätt att bortse från risker i mötet mellan människor, och ungdomar kanske ibland väljer att bortse riskerna med till exempel oskyddat sex, poängen är att ett sådant val inte skall baseras på okunskap. Ovanstående citat betonar just det; att man åtminstone ska överväga riskerna i ”kondomsituationen” innan man väljer att använda kondom eller inte. Det är inte någon kille som har uppgett att de specifikt tänker annorlunda kring kondomanvändning och som man kan se på figur 1.12 i resultatkapitlet så är det också färre killar som har uppgett att de tyckte ämnet kondomanvändning var intressant (28,8%) än tjejer (53,7%).

Det är även flera personer, både killar och tjejer, som har svarat att de tänker annorlunda kring våldtäkter och hur media behandlar ämnet. Två elever har svarat såhär:

"Ja att det är chockerande och jävligt sorgligt att det finns 17-åriga tjejer som lägger skulden på tjejen efter en våldtäkt." Tjej 17

"Det med våldtäkt hur media behandlar det" Tjej 16

Tolman (2002) diskuterar hur media har bidragit till att förneka tjejers sexualitet och förstärka killars sexualitet. I många filmer, tidningar med mera hör man att killar som har haft sex "is getting lucky" medan tjejen ses som offret (Tolman). I princip samtliga författare som vi har med i kapitlet om tidigare forskning och teori tar upp media, det vill säga Internet, TV, film, tidningar med mera, som en av ungdomars viktigaste källor till kunskap om sex, relationer och liknande ämnen. I artiklar om våldtäkter är det inte ovanligt att se till exempel beskrivningar av vad tjejen hade på sig eller var våldtäkten skedde (läs: hon hade kort kjol och tog den ensliga vägen genom skogen hem.) Detta är detaljer som ska vara av obefintlig betydelse kan man tycka, men som ofta ställs i centrum av media. Detta för med sig att människor blir påverkade till att tycka att det var delvis tjejens eget fel för att hon hade utmanande kläder eller gick ensam hem. Berg (2002) menar att tjejer ofta måste kämpa med att hantera balanserandet av epiteterna slampa/torris. Tjejerna skall vara lagom sexuellt aktiva och ha ett ansvarsfullt förhållningssätt till sex annars riskerar de negativ ryktesspridning. Ambjörnsson (2003) talar om samma balans som unga tjejer måste upprätthålla. Här är det epiteterna hora/okvinnlig som tas upp. Om Unga möter unga har kunnat förändra tänkandet kring våldtäkter och hur media behandlar det hos vissa elever så måste det tolkas som ett väldigt positivt resultat. En kille har uppgett att han tänker annorlunda om jämställdhet:

"Jag fick en bättre uppfattning om att tjejer och killar är jämställda." Kille 17

Om man ser detta citat i ljuset av ovanstående diskussion om våldtäkter och tjejers balansgång mellan att vara slampa eller torris så är även det ett mycket positivt resultat i sig, även om det bara är en kille som uppgett att han tänker annorlunda kring jämställdhet efter Unga möter unga.

Förutom ovanstående ämnen så har de flesta som uppgett att det tänker annorlunda efter Unga möter unga svarat i lite mer allmänna ordalag, till exempel:

"Ja man har vidgat sina vyer lite" Kille 18

"Ja lite saker, några tankeställare fick jag" Kille 17

"Kanske småsaker, nya sätt att se på saker" Tjej 17

"Att folk kan tycka saker helt olikt från en själv" Tjej 17

Det faktum att elever har "vidgat sina vyer" eller har fått "nya sätt att se på saker" kan tolkas på olika sätt. Centerwall (1996) talar om att vissa elever har dubbel kulturell bakgrund som ibland kan vara en tillgång men också en nackdel i hur man tar in informationen, det som

sågs i skolan kanske inte överensstämmer med det som dessa elever får höra hemma. Sådant skall man tänka på när man har en klass med många elever som är födda utomlands (Centerwall 1996). Detta skulle kunna vara en anledning till att somliga elever får sig ”en tankeställare”. I denna kontext skulle man också kunna tolka ovanstående citat där en tjej uppger att hon har insett att ”folk kan tycka helt olikt från en själv”. Om hon har invandrarbakgrund så kanske hennes svenska klasskamrater har helt andra åsikter än hon själv, eller tvärtom, hon är en svensk tjej som får höra nya obekanta åsikter från klasskamrater med utländsk bakgrund.

Under lektionen med Unga möter unga genomförs flera olika värderingsövningar och diskussioner (se observation). I dessa övningar kommer åsikter och tankar upp som man kanske inte pratar så ofta om, kanske ska citaten tolkas i ljuset av detta snarare än att ungdomarna har olika kulturella bakgrunder. Hos alla tonåringar ses vänner ses som en viktig informationskälla och det är med dem som man diskuterar det mesta kring sex- och samlevnad, detta kan man även utnyttja i undervisningen genom att låta ungdomarna diskutera med varandra (Centerwall 1996). Om man tittar på svaren på frågan om ungdomarna tänker annorlunda om något efter Unga möter unga i sin helhet så kan man inte skönja några skillnader värda att nämna mellan könen eller mellan de teoretiska och praktiska programmen. Det enda som skiljer sig något är tankarna kring kondomanvändning som diskuteras ovan.

7 SLUTDISKUSSION

Vårt syfte med uppsatsen var att göra en utvärdering av verksamheten Unga möter unga. Eftersom vi har varit ledare för Unga möter unga så tyckte vi att det skulle vara roligt och intressant att se om verksamheten fungerar som det är tänkt. Eftersom att Unga möter unga är en ny metod inom socialt arbete som det inte har forskats mycket kring är en utvärdering ett sätt att ta reda på hur effektiv metoden är. Vi vet även att Ungdomsmottagningen Centrum tycker att det är bra att få veta om deras verksamhet fungerar på ett bra och adekvat sätt. Vi tror också att det kan vara roligt för både tidigare och kommande ledare för Unga möter unga att läsa uppsatsen. Våra frågeställningar lyder som följer:

- Är det viktigt för ungdomar att få information om sex och samlevnad genom skolan?
- Spelar det någon roll att de som föreläser är unga och kommer dessutom utifrån, det vill säga inte arbetar på skolan?
- Hur upplever eleverna lektionen med Unga möter unga, upplägg på lektionen, ämnena som togs upp med mera?
- Vad blir effekten av Unga möter unga?

Syftet har också varit att jämföra skillnader mellan könen samt mellan praktiskt och teoretiskt program i samtliga ovannämnda frågeställningar.

7.1 Huvudresultat

I Socialstyrelsens rapport *När fungerar samlevnadsundervisningen?* påtalar Mattson (1991) det faktum att svenska skolors engagemang i samlevnadsfrågor ligger långt före de flesta andra länders och är bland det främsta som finns. Vi tror att Unga möter unga är en viktig del av detta och att det är en bra metod för skolorna att använda sig av när det gäller sex- och samlevnadsundervisning. Som figur 1.1 visar så var hela 85% nöjda av eleverna nöjda med lektionen med Unga möter unga. Detta tolkar vi som ett mycket positivt resultat, i synnerhet då det bara var 2 elever som har svarat att de tyckte att mötet med Unga möter unga var tråkigt. Vidare kom vi i vår studie fram till att de allra flesta av eleverna (94%) tycker att sex&sånt är ett viktigt ämne att ha i skolan. Det var lite fler än så som tyckte att sex&sånt är ett känsligt ämne att prata om. Det var 9 personer som svarade att de tycker att sex&sånt är ett känsligt ämne, och ytterligare 11 stycken som tycker att sex kan vara ett känsligt ämne, beroende på med vem och vilken situation man befinner sig i. Det är positivt att de elever som tycker att sex är ett känsligt ämne ändå tycker att det är ett viktigt ämne att ta upp i skolan. Vårt resultat visar även att det bara var en enda elev som tyckte att det var jobbigt/pinsamt att prata om sex&sånt med Unga möter unga (se figur 1.8). Unga möter unga lyckades att, enligt eleverna, skapa ett bra och öppet klimat utan press att berätta om egna erfarenheter, eller alls säga något om man inte kände för det. Detta gjorde så att de flesta eleverna, både killar och tjejer, tyckte att det var roligt/avslappnat att prata om sex&sånt med Unga möter unga. Detta resultat är mycket positivt tycker vi.

En annan sak som vi har med i vår studie är vad eleverna tyckte om att ledarna för lektionen var unga och kom utifrån, det vill säga inte jobbade på skolan. Det vi kom fram till här var att eleverna var mycket positivt inställda till ledarna, både att de var unga och att de kom utifrån. Motiveringar till detta var till exempel att ledarna var mer moderna, på samma nivå som eleverna själva samt att de tänker likt eleverna för att deras ålder är relativt nära eleverna själva. När det gäller att ledarna kom utifrån så kunde anledningar till att det var bra vara: man behöver inte träffas igen, det blir inte lika pinsamt då och roligt att få veta vad folk utanför skolan tycker. Vissa av killarna uttryckte även att det var kul att ledarna var tjejer så att det ”inte bara blev killar på lektionen”.

Vi undersökte också vad eleverna tyckte om de olika ämnena som togs upp under lektionen med Unga möter unga. Ämnena var sex, kärlek, relationer och kondomanvändning. Sex var enligt vårt resultat det ämne som flest elever tyckte var intressant, tätt följt av kärlek och relationer. Svaren skiljde sig inte åt nämnvärt mellan könen och heller inte mellan det praktiska och det teoretiska programmen vad gäller ämnena sex, kärlek och relationer. Ämnet kondomanvändning kom på sista plats, men det var ändå 67% av eleverna som svarat att det tyckte det var intressant. Här kunde vi även se en skillnad i svaren mellan könen. Det var fler tjejer (53,7%) än killar (28,8%) som svarade att de tyckte att ämnet kondomanvändning var intressant.

I vår enkät så ställde vi även frågan om det var något ämne som eleverna saknade under lektionen med Unga möter unga. De flesta eleverna svarade nej på den frågan. De jakande svaren var blandade, ämnena som eleverna tyckte att de saknade var bland annat homosexualitet och HBT-frågor, relationer, preventivmedel samt sexställningar. Sammantalet så tycker vi att även elevernas svar på frågorna om ämnena som togs upp pekar i en positiv riktning. De flesta var nöjda med ämnena som togs upp, och vi tycker att det bara är bra att elever skrev upp ämnena som de saknade, för då kan ledarna för nästa termins Unga möter unga tänka på att ta upp dem under sina lektioner.

Slutligen ville vi undersöka vad Unga möter unga får för effekt, om eleverna tänker annorlunda om något efter lektionen. På denna fråga svarade de flesta nej. Det är kanske inte så konstigt med tanke på att de fick svara på enkätfrågorna direkt efter lektionen, och detta är en fråga som kanske kräver lite mer eftertanke. Det kan också vara så att Unga möter unga har bidragit till att vissa elever kommer att tänka annorlunda om något efter en tid. De elever som svarade att de tänkte annorlunda efter Unga möter unga har uppgivit svar såsom; de tänker annorlunda kring kondomanvändning eller våldtäkter och hur media behandlar dem. En elev har svarat att han har fått en bättre uppfattning om att tjejer och killar är jämställda, vilket i sig är ett mycket positivt resultat.

Genus har ju gått som en röd tråd genom hela uppsatsen, och därför tycker vi att det är passande att avsluta med en liten reflektion kring det. Vi har själva blivit förvånade av hur få och små skillnader mellan könen som har kommit upp i vår studie. Som man kan läsa i resultat- och analysdelen av uppsatsen så är det i princip bara i svaren om ämnet

kondomanvändning som man kan skönja en skillnad mellan killar och tjejer. Vidare resonerar vi lite kring könsskillnader i frågan om ämnen som saknades, där vi kunde se skillnader i att killar tenderade att svara ämnen som hade med sex att göra, medan tjejerna var mer relationstänkande i sina svar. Vad gäller språkval, så kunde vi även där se vissa skillnader mellan könen, men vi tror att skillnaden också kan bero på vilket program som eleverna läser. Sammantaget så tycker vi att det är positivt med så små skillnader, då vi tror att det beror på att lektionens upplägg talar till både killar och tjejer och att ämnena som tas upp passar båda könen. Det tyder även på att killar och tjejer har blivit mer jämställda i sin sexualitet, åtminstone när det gäller att prata om den i skolan

7.2 Förslag till vidare forskning

Genom att skriva den här uppsatsen upptäckte vi att det finns mycket forskning om sex- och samlevnadsundervisningen i Sverige. Vi tror att det är av stor vikt att forskningen kring sex- och samlevnad ständigt uppdateras eftersom att det är ett ämne som hela tiden påverkas, av bland media och de samhällseliga trenderna som råder. Vidare skiljer sig de olika forskningsrapporterna som finns om sex- och samlevnadsundervisning sig åt, de fokuserar på olika sidor av undervisningen. Många av dem utgår från lärarens perspektiv och försöker hitta vägar/metoder för att förbättra arbetet för lärare.

Vi tycker att det behövs mer forskning som utgår från elevernas behov och önskningsar, att man tillfrågar eleverna på svenska skolor om det bästa sättet att lägga upp sex- och samlevnadsundervisningen. Det är ju trots allt mycket för deras skull som vi överhuvudtaget forskar kring ämnet. Att göra en utvärdering av Unga möter unga genom att tillfråga eleverna är ett steg på vägen. Vår uppsats är dels kvantitativ och dels kvalitativ. Då vi gjorde en utvärdering passade dessa två metoder utmärkt eftersom att det gav en bred översikt. Vi tror dock att en komplettering till vår uppsats skulle vara att gå in mer djupgående på vad varje elev tyckte om lektionen med Unga möter unga. Därför föreslår vi att nästa rapport om Unga möter unga skulle kunna ske genom djupintervjuer, detta skulle vara en god fortsättning på den här grundläggande utvärderingen.

Att undersöka effekten av Unga möter unga var något som blev svårt för oss eftersom att vi tror att vi ställde frågan för tätt inpå efter lektionen. Ett ytterligare förslag till vidare forskning är att ta kontakt med de klasser som haft lektion med Unga möter unga terminen efter för att undersöka effekten som Unga möter unga gav. Man skulle kunna utforma en hel enkät som koncentrerar sig just på den frågan och skicka den till lärarna för varje klass och be dem dela ut den.

Vidare skulle man kunna undersöka hur deltagandet av Unga möter unga påverkar de socionomstudenter som gör sin praktiktermin. Detta eftersom att de också genomgår en inlärningsprocess under tiden som de är ledare för lektionen.

Sammanfattningsvis anser vi att det behövs mer forskning kring elevers uppfattning av sex- och samlevnadsundervisning generellt och om olika parterers uppfattning av Unga möter unga. Vi tänker oss att framtida forskningsrapporter skulle kunna undersöka dessa frågeställningar:

- Vilket är det bästa sättet, enligt elever, att lära ut sex- och samlevnad?
- Vad tycker de som har vart med i Unga möter unga om upplägget på lektionen, vad skulle de vilja ändra på?
- Vad har Unga möter unga gett för slags effekt på dem som medverkat tidigare?
- Hur upplever socionomstudenterna deltagandet i Unga möter unga? Vilken påverkan har det på deras framtida yrkesroll?

8 REFERENSER:

8.1 Böcker:

Ambjörnsson Fanny (2004): *I en klass för sig, genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*, Ordfront förlag Stockholm

Berg Lena (2002): *Äkta kärlek- heterosexuell samvaro speglar mot diskurser om kärlek, heterosexualitet och kropp*. Uppsala Universitet

Bäckman Maria (2003): *Kön och känsla, Samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet*, Makadam förlag Göteborg & Stockholm

Centerwall Erik (1996): *Love! You can really feel it, you know!* Skolverket

Edgardh Karin (1992): *Tonåringar- sex och samlevnad*, Förlagshuset Gothia Göteborg

Eriksson Bengt och Karlsson Per Åke (1998): *Utvärdera bättre: för kvalitetsutveckling inom socialtjänsten*. Stockholm Gothia

Forsberg Margareta (2000): *Ungdomar och sexualitet- en kunskapsöversikt år 2000*, Graphium Tryckeri Stockholm

Forsberg Margareta (2007): *Ungdomars sexuella hälsa*, Socialstyrelsen 2007

Frisell Ann (1996) : *Kärlek utan sex går an...men inte sex utan kärlek*. Mångkulturellt centrum. Stockholm Reprint AB

Giddens Anthony (2001): *Intimitetens omvandling : sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*. Nora : Nya Doxa

Helmius Gisela (2000): *Manus för mognad : om kärlek, sexualitet och socialisation i ungdomsåren* Sala: Mimers brunn

Johansson Thomas (red) (2005). *Manlighetens omvandlingar- ungdom, sexualitet och kön i heteronormativitetens gränstrakter*. Daidalos AB

Kindeberg Tina (1997): *Undervisningens möjligheter att förändra elevernas tänkande inom området aids och sex*, Studentlitteratur Lund

Kvale Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Körner Svante, Walhgren Lars (2002): *Praktisk statistik*. Lund: Studentlitteratur.

Leveau Linda (2004): *Vi- en metodbok om samlevnad*. Malmö Stad

Löfgren-Mårtensson, Lotta och Månsson Sven-Axel (2006): *"Sex överallt, typ?!"*, Förlagshuset Gothia Göteborg

Mattson Marcus (1991): *När fungerar samlevnadsundervisningen?* Rapport Socialstyrelsen 1100-2808; 1991:10

Ohberg Ingert (1988): *Samtala om samlevnad*, Rapport Skolöverstyrelsen 0282-7549; 85:3

Oscarsson Henrik, Esaiasson Peter, Gilljam Mikael och Wägnerud Lena (2004): *Metodpraktikan- konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Norstedts Juridik AB

Tolman L. Deborah (2002): *Dilemmas of desire- teenage girls talk about sexuality*. Cambridge, MA ; Harvard University Press, 2002.

Varg Nils (red) (2003): *Perspektiv på kunskapsutveckling inom socialtjänsten-en antologi*. Stockholm Socialstyrelsen

Vedung Evert (1998): *Utvärdering i politik och förvaltning* . Lund Studentlitteratur

8.2 Uppsatser

Blom Kristin, Nolgren Anna och Wallberg Lina (2008). *Om sättet att tillhöpa gå- en kvalitativ studie om ungdomars tankar kring sex och relationer*. Göteborgs universitet C-uppsats

Eckemar Marie, Johansson Marielle och Söderlund Johanna (2008) *Det är tuffa tider- en kvalitativ studie om sexuellt riskbeteende bland ungdomar*. Göteborgs Universitet C-uppsats

8.3 Internet

<http://www.spss.com/corpinfo/history.htm>

<http://www.tinawilhelmsson.se/kandidat.pdf>

<http://www.advocatesforyouth.org/PUBLICATIONS/factsheet/fspeered.htm>

http://www.popcouncil.org/pdfs/peer_ed.pdf

<http://www.codex.vr.se/oversikter/manniskor/samtycke.html>

<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

http://www.popcouncil.org/pdfs/peer_ed.pdf

8. Vad tyckte du om att ledarna för lektionen var unga? .....

.....
.....

9. Vad tyckte du om att ledarna kom utifrån (inte jobbar på skolan)?

.....
.....
.....

10. Är sex & sånt ett känsligt ämne för dig att prata om?

JA   NEJ

Motivera ditt svar:

Om ja.....

.....

Om nej.....

.....

11. Hur kändes det att prata om sex & sånt under lektionen med Unga möter unga?

1	2	3	4	5
jobbigt/ pinsamt				roligt/ avslappnat

Motivera ditt svar .....

.....
.....

12. Finns det något du tänker annorlunda om efter unga möter unga?

.....

